

กำเนิดและวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19

พรรณี บัวเล็ก

คำนำ

การศึกษาเรื่องกำเนิดของระบบทุนนิยมในสังคมไทย เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2517 โดยอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และอาจารย์สุธี ประศาสนเศรษฐ์ ที่ศึกษาเรื่องระบบเศรษฐกิจไทยสมัย ค.ศ. 1851-1910 และ ค.ศ. 1910-1932 งานชิ้นนี้สรุปได้ว่า ชนชั้นนายทุนในประเทศไทยเป็นชนชั้นที่อ่อนแอ ประกอบด้วยพ่อค้าจีนเป็นส่วนใหญ่ ชนชั้นนี้ถูกรวบเข้าไว้ในชนชั้นศักดินา และไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพื้นฐานใดๆ ในเศรษฐกิจไทยได้ การเกิดทุนการค้าพร้อมกับการผลิตเพื่อขายแบบเมืองขึ้นมีผลเพียงทำให้เกิดมีการผลิตเฉพาะอย่างในระดับสูงขึ้น แต่ทุนการค้าไม่สามารถเปลี่ยนระบบการผลิตศักดินาของไทยได้¹

ต่อมาอาจารย์ฉัตรทิพย์และคุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร ก็ได้ทำการค้นคว้าเกี่ยวของต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนไทย ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ว่าชนชั้นนายทุนไทยมีลักษณะ 2 ประการที่อ่อนแอ คือ 1) เป็นนายทุนข้าราชการ (bureaucratic capitalist) และ 2) เป็นนายทุนนายหน้า (compradore capitalist) เรื่องราวการศึกษาจะอยู่ในช่วงก่อนสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 เพียงเล็กน้อยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5²

ในปี พ.ศ. 2525 อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เสนอบทความเรื่อง “วัฒนธรรมกรรมที่ก่อการกบฏต้นรัตนโกสินทร์” งานชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อนที่ตะวันตกจะเข้ามาภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยได้พยายามอธิบายถึงความรุ่งเรืองของการค้าต่างประเทศ ภาพการขยายตัวของเศรษฐกิจตลาดและการค้าเสรีที่มีภายในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมทั้งการเกิดเมืองและวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมที่ ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญของชนชั้นนายทุน นับเป็นการโต้แย้งการค้นคว้าของอาจารย์ฉัตรทิพย์ และคณะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในระบะนั้น ในปี พ.ศ. 2532 อาจารย์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้เสนอบทวิทยานิพนธ์ที่สนับสนุนแนวคิดของอาจารย์นิธิ เรื่อง The Transformation of the Thai State and Economic Change (1855-1945) โดยได้ชี้ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับนายทุนจีนซึ่งเป็นต้นกำเนิดของนายทุนไทยว่า มิได้อ่อนแอแต่มีความเข้มแข็งมากจนเป็นกลุ่มชนที่เลี้ยงดูรัฐ ไม่ใช่ให้รัฐเป็นผู้เลี้ยงดู ซึ่งไม่ต่างกับทุนนิยมที่เกิดขึ้นในตะวันตกที่มีการฟักตัวจากสังคมศักดินา กำเนิดของชนชั้นนี้เกิดขึ้นในสังคมสังคมศักดินาของ

ไทยตั้งแต่ปลายอยุธยาแล้ว โดยเกิดจากการขยายตัวของการค้ากับต่างประเทศและการค้าภายในประเทศ นอกนี้องค์กรอั้งยี่ยังเป็นองค์กรของชนชั้นนายทุนในยุคแรกที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ³ ประเด็นที่ถกเถียงกันก็คือ ความเข้มแข็งของชนชั้นนายทุน นายทุนไทยถือกำเนิดในสังคมศักดินาของไทยหรือเกิดขึ้นเมื่อระบบทุนนิยมโลกเข้าสู่สังคมไทย รวมทั้งเมืองและวัฒนธรรมของชนชั้นนายทุนไทยเป็นอย่างไร ชนชั้นนายทุนสามารถสร้างวัฒนธรรมเฉพาะที่รักอิสรเสรีได้หรือไม่

หลังจากงานค้นคว้าของอาจารย์เสกสรร ประเสริฐกุล แล้วก็ไม่มีงานสำคัญชิ้นไหนอีกที่อธิบายเรื่องเกี่ยวกับกำเนิดของระบบทุนนิยมในสังคมไทย ข้อโต้เถียงทางวิชาการในเรื่องกำเนิดของทุนนิยมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชนชั้นนายทุนรวมทั้งแรงงานรับจ้างยังคงดำรงอยู่ นอกจากนี้ภาพการผลิตเพื่อการค้าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังไม่เห็นชัดเจนนัก ระบบความสัมพันธ์ของทุนและแรงงานก็ไม่มีกรกล่าวถึงเลย การได้รับโอกาสให้ศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์แรงงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงถือโอกาสที่จะขยายภาพการผลิตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทั้งก่อนหน้าและหลังที่ระบบทุนนิยมเข้าสู่สังคมไทย เพื่อเกิดความเข้าใจในภาพที่ขาดหายไปและหยุดนิ่งจากการค้นคว้ามาเป็นเวลาเกือบ 20 ปี **ในงานชิ้นนี้ได้สร้างข้อเสนอใหม่ในการอธิบายระบบทุนนิยมของไทยโดยใช้เรื่องระบบกงสี ซึ่งได้รวมทั้งการผลิตและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนับแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ระบบกงสีถือว่าเป็นแหล่งที่กำเนิดและวัฒนธรรมของนายทุนและแรงงานรับจ้างในสังคมไทย**

การศึกษาประวัติศาสตร์แรงงานรับจ้างในประเทศไทย แม้ว่าจะมีผู้ศึกษาไว้หลายท่านแล้วแต่คำอธิบายเรื่องราวทั้งด้านกำเนิดและพัฒนาการของคนกลุ่มนี้ยังไม่กระจ่างนัก โดยเฉพาะเรื่องราวของกำเนิดแรงงานรับจ้างนั้นแทบจะไม่มีใครอธิบายว่าเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการผลิตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างไร นอกจากนี้งานทั้งหลายเหล่านั้นก็ยังให้ภาพของแรงงานกลุ่มนี้ไม่เพียงพอ เรื่องราวที่ปรากฏเป็นเพียงแรงงานเงินที่เข้ามารับจ้างรัฐทำถนน ขุดคลอง และทำงานในโรงงานน้ำตาลหรือเหมืองแร่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งภาพของแรงงานที่ถูกนำเสนอจะเป็นภาพเล็กๆ ที่กระจัดกระจาย การไม่เข้าใจภาพรวมของประวัติศาสตร์แรงงานรับจ้างในช่วงต้นนี้อย่างดี ทำให้เกิดอุปสรรคในการศึกษาช่วงต่อไปอย่างยิ่ง คือเราไม่อาจอธิบายความคลี่คลายหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การอธิบายเรื่องนี้นับว่าเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของนักประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประวัติศาสตร์แรงงานรับจ้างในช่วงแรกนี้อย่างละเอียดเพื่อเป็นฐานในการอธิบายประวัติศาสตร์แรงงานในช่วงต่อไป และนำไปสู่ความเข้าใจในระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ตั้งคำถามที่ต้องการแสวงหาคำตอบคือ 1. แรงงานรับจ้างมีกำเนิดขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่เมื่อไหร่และเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใดในสังคม 2. ระบบความสัมพันธ์ของแรงงานในกระบวนการผลิตเป็นอย่างไร และ 3. ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตดังกล่าว แรงงานมีสภาพและวิถีชีวิตอย่างไร

แรงงานรับจ้างกลุ่มแรกของไทยเป็นชาวจีน เป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบไพร่ การทำความเข้าใจเรื่องราวของคนกลุ่มนี้ต้องทำความเข้าใจใน 4 เรื่องที่เชื่อมโยงกัน คือ 1. ปัญหาภายในสังคมจีนที่ทำให้เกิดการอพยพและสภาพการอพยพออกจากแผ่นดินเกิด 2. สภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการค้าและการผลิตที่เกิดขึ้นในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอกภูมิภาค 3. อิทธิพลของประเทมหาอำนาจจากตะวันตกที่เข้ามาใน เอเชียตะวันออกเฉียง และ 4. สภาพและปัญหาภายในสังคมศักดินาไทยรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในระบอบการเมือง การปกครองของไทย 4 เรื่องดังกล่าวนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญในฐานะเป็นเหตุปัจจัยที่จะแทรกอยู่ในการอธิบายสภาพและการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์แรงงานที่เกิดขึ้น

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยยังต้องการสะท้อนภาพประวัติศาสตร์ของคนกลุ่มนี้ตามหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏจริงในเอกสารตัวเขียนโบราณของหอสมุดแห่งชาติ และเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รวมทั้งหลักฐานจากพงศาวดารฉบับต่างๆ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ได้ถูกปฏิเสธในการศึกษาประวัติศาสตร์แรงงานก่อนหน้านี้ ได้แก่ ระบบกงสี อั้งยี่ และโจรสลัด เป็นต้น การปฏิเสธเรื่องราวเหล่านี้ทำให้เราไม่เข้าใจประวัติศาสตร์แรงงานและขาดข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะอธิบาย เพราะเรื่องราวในอดีตของคนกลุ่มนี้ได้ปรากฏอยู่ในข้อมูลประเภทคดีความในหลักฐานเหล่านี้ทั้งสิ้น

ระบบกงสี เป็นแนวความคิดหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการอธิบายสภาพการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตของแรงงานรับจ้างในยุคแรก งานวิจัย 3 ชิ้นสำคัญที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางการศึกษาเรื่องกงสีของไทยคือ เรื่อง *The Origins of Chinese Kongsis* ที่เขียนโดย Wang Tai Peng งานชิ้นนี้ถึงการเกิดและความเสื่อมสลายของระบบกงสีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁴ เรื่อง *Opium and Empire : Chinese Society in Colonial Singapore 1800-1910* เขียนโดย Carl A. Trocki เป็นงานที่กล่าวถึงระบบกงสีต่างๆในสิงคโปร์และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁵ และเรื่อง *Chinese Pioneer on the Sarawak Frontier 1841-1941* เขียนโดย Daniel Chew ซึ่งกล่าวถึงระบบกงสีต่างๆและการปกครองตนเองในกงสีในดินแดนซาราวัก⁶ งานทั้ง 3 ชิ้นนี้แม้จะมีความขัดแย้งในการอธิบายลักษณะเฉพาะของกงสีบ้าง แต่ก็มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องกำเนิดและการล่มสลายของกงสีและเห็นว่ากงสีมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวจีนอพยพในดินแดน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระบบกงสีถูกนำมาใช้กับวิถีชีวิตของชาวจีนอพยพในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง สิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเริ่มแรกใช้ที่เกาะบอร์เนียวโดยชาวจีนแคะก่อน ต่อมาก็ถูกใช้ในดินแดนต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระบบนี้มีรากฐานจากวัฒนธรรมเดิมของชาวจีนเรื่องความผูกพันกันแบบพี่น้อง และถูกปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ที่เข้ามาใช้ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ปกครองกันเอง มีความเป็นหุ้นส่วนในผลประโยชน์และกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ความรู้สึกร่วมกันดังที่กล่าวว่า “มีสุขร่วมเสพมีทุกข์ร่วมต้าน” คนในกงสีถูกปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดว่าเท่าเทียมกันอย่างพี่น้อง โดยมีความผูกพันในกลุ่มแซ่และกลุ่มภาษาเดียวกันเป็นพื้นฐาน

Trocki มีความเห็นแตกต่างจาก Wang เรื่องลักษณะของระบบกงสีในหลายประเด็นด้วยกัน Trocki ได้แย้งกับ Wang ในประเด็นที่ว่ากงสีที่เกิดในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะเฉพาะที่มาจากวัฒนธรรมความเป็นพี่น้องของชาวจีนและมีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากสมาคมลับ (secret society or triad) ในประเทศจีน Trocki อธิบายว่า กงสีจัดตั้งขึ้นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ภายในชุมชนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กงสีโดยพื้นฐานแล้วก็คือองค์กรจัดตั้งของแรงงาน กงสีบางแห่งมีพิธีกรรมแบบองค์กร เทียน ตู๋ ฮุย และสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นองค์กรลับ เขากล่าวว่ากงสีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้มีลักษณะเฉพาะ กงสีแต่ละแห่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมที่มันอยู่ ในบางแห่ง กงสีจะมีพื้นฐานที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ หรือกลุ่มภาษา หรือการนับถือศาสนา ความสำคัญของกงสีอยู่ที่หน้าที่ทางเศรษฐกิจของมัน กงสีต่างๆถูกจัดตั้งตามสภาพแวดล้อมของอาชีพและอุตสาหกรรม ในสถานที่และเวลาที่มีความแตกต่างกัน และกงสีจะมีความแตกต่างกันไปตามความสัมพันธ์ที่หลากหลายต่อโครงสร้างการเมืองภายนอก ในบางแห่ง กงสีอาจเป็นสมาคมลับ ซึ่งก็จะมีหน้าที่ไปตามสถานการณ์ที่มันเผชิญอยู่ แต่ในบางแห่ง กงสีก็ไม่ใช่สมาคมลับ⁷

Trocki อธิบายว่าในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในอาณานิคมต่างๆ กงสีไม่จำเป็นที่เป็นชุมชนที่ปกครองตนเองเสมอไป กงสีบางแห่งอาจอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่น กงสีนั้นเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจซึ่งอาจจำเป็นต้องพึ่งพิงอยู่กับรัฐบาล กงสีบางแห่งไม่มีทั้งประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกัน ความคิดเรื่องความเป็นพี่น้องของเทียน ตู๋ ฮุย ความกลมกลืนระหว่างสวรรค์-โลก-มนุษย์ ซึ่งเป็นเสมือนร่วมเจ้านั้นจะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ห่างไกลออกไป ในบางกงสีก็จะมีลักษณะการจัดตั้งแบบกองทหาร ในระยะเริ่มแรกการจัดตั้งของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งเป็นการจัดตั้งของนักเดินเรือจะเป็นการจัดตั้งโดยกลุ่มผู้ต่อต้านราชวงศ์แมนจู ชาว

จีนเหล่านั้นเดินทางมาทางเรือซึ่งอาจจะจัดตั้งเป็นกงสีมาเรียบร้อยแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งถึงความจำเป็นที่ต้องคงหน้าที่การเป็นกองทัพทางการเมืองก็มาจากชาวจีนอพยพต้องป้องกันตนเองจากสภาพแวดล้อมที่มีศัตรู ต่อเมื่อชาวจีนอพยพสามารถพึ่งพิงผู้ปกครองท้องถิ่นให้คุ้มครองได้ กงสีจึงถูกใช้เพื่อปกครองตนเอง⁸

ระบบกงสีเป็นระบบควบคุมแรงงานจีนในยุคแรกของไทยต่างจากดินแดนต้นกำเนิดในบอร์เนียวและดินแดนอื่นๆ คือ เราไม่มีหลักฐานว่าระบบกงสีในไทยปกครองแบบเท่าเทียมกันเลย และไม่มีความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร แต่จะมีเพียงหลักฐานความผูกพันแบบพี่น้องของคนในองค์กรตามลำดับชั้นซึ่งเป็นแบบระบบเทียน ตี้ ฮุย อย่างไรก็ตามระบบนี้ทำให้ทุนและแรงงานไม่ถูกแยกออกจากกันในระยะแรก แม้ว่าในทางเศรษฐกิจแล้วคนทั้ง 2 กลุ่มนี้มีฐานะที่ต่างกันก็ตาม

ในการศึกษาเรื่องราวของชีวิตแรงงานรับจ้างในประเทศไทยในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถสรุปได้ดังนี้

1. **กำเนิดของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทยนั้นเป็นแรงงานรับจ้างชาวจีน** คนกลุ่มนี้ถือกำเนิดในสังคมศักดินาของไทย ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา คือ ประมาณปลายสมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ คนกลุ่มนี้ปรากฏตัวเป็นชนชั้นขนาดใหญ่ขึ้นมา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือในสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แรงงานจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่เข้ามารับจ้างทำงานในการเดินเรือ อุตสาหกรรมต่อเรือ ไร่พริกไทย โรงงานน้ำตาลทรายในระยะแรก ต่อมาก็เข้ามาทำงานเป็นเหมืองแร่ดีบุก โรงสีข้าว โรงเลื่อย ทางขนส่งทางน้ำและกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ในเมืองหลวง **กิจการทางเศรษฐกิจที่แรงงานส่วนใหญ่เข้ารับจ้างเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทั้งสิ้น** ผู้ลงทุนหรือผู้ประกอบการตัวจริงก็เป็นชาวจีนด้วยกัน ชาวไทยที่เป็นชนชั้นสูงทั้งกษัตริย์ เชื้อพระวงศ์และขุนนางนั้นเข้าร่วมด้วยก็เป็นเพียงผู้ลงทุนอยู่เบื้องหลัง ซึ่งจะมีพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการแทนอีกทีหนึ่ง แรงงานรับจ้างของชาวจีนนี้ถือกำเนิดขึ้นเนื่องจากเกิดการขยายตัวทางการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมาจากความต้องการ (demand) ของ 2 กระแส 1) จากจีน ที่ต้องการ ดีบุก ทองคำ คราม สีเสียด พริกไทย และข้าว 2) จากยุโรปที่ต้องการ น้ำตาล กาแฟ พริกไทย ยาสูบ ดีบุก ไม้สัก และข้าว การผลิตสินค้าบางชนิดหรือบางขั้นตอนของการผลิต แรงงานเกณฑ์หรือสินค้าที่เกณฑ์จากระบบไพร่ มีไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการจากตลาด ชาวจีนซึ่งเป็นคนที่อยู่นอกระบบไพร่จึงเข้ามาทำหน้าที่นี้แทน รัฐไทยก็ไม่ได้รังเกียจคนกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นคนที่คุณเคยติดต่อกันมาเป็นเวลานาน และรัฐเองก็ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบภาษีทั้งภาษีจากการส่งออก ภาษีที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการค้าและการผลิตภายใน

2. การก่อกำเนิดของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย สัมพันธ์กับอพยพของชาวจีนเข้าสู่สังคมไทยด้วย สาเหตุของการอพยพนี้มาจากปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการด้วยกัน คือ

2.1 ความอดอยาก ขากแค้นและปัญหาทางการเมืองในแผ่นดินจีน ปัจจัยนี้ถือว่าเป็นแรงผลักดันให้ชาวจีนโดยเฉพาะพวกที่อยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านใต้ต้องละทิ้งแผ่นดินเกิดเดินทางมายังดินแดนในทะเลใต้ (หนานหยาง) พื้นที่แผ่นดินของจีนนั้นกว้างใหญ่และเป็นดินแดนที่ประสบภัยธรรมชาติอยู่เสมอ ซึ่งมีทั้งจากน้ำท่วม เชื้อกันน้ำพังทลาย โรคระบาด อากาศร้อนและแห้งแล้ง ไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลได้ ประชาชนต้องทนทุกข์อยู่กับความอดอยากและต้องล้มตายจากความทุกข์ทรมานนี้จำนวนมาก นอกจากภัยพิบัติธรรมชาติแล้วประชาชนจีนยังถูกฆ่าเต็มด้วยสงครามสาเหตุจากความขัดแย้งทางการเมืองทั้งภายในและจากต่างประเทศอีก สงครามทำให้ประชาชนไม่สามารถทำการผลิตได้ และต้องถูกขูดรีดภาษีอย่างหนัก เนื่องจากรัฐต้องการเงินไปใช้หนี้สงครามและประชาชนยังต้องถูกกดขี่ข่มเหงจากชาวต่างประเทศ ปัญหาความยากแค้นทั้งที่มาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมทำให้ชาวจีนที่อยู่บริเวณทางใต้ที่ติดอยู่กับริมฝั่งทะเล ต้องอพยพออกจากบ้านเกิด ถึงแม้ว่าในสมัยราชวงศ์ชิงจะมีนโยบายห้ามประชาชนออกนอกประเทศ แต่ก็ยังมีประชาชนขุดขึ้นอพยพออกเร่ร่อนไปในท้องทะเลเพื่อความอยู่รอดและแสวงหาโชคลาภจากท้องทะเล⁹

2.2 ความต้องการแรงงานในตลาดโลกและการเปลี่ยนแปลงนโยบายมาสู่การคุ้มครองชาวจีนโพ้นทะเลของราชสำนักชิง ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศมหาอำนาจเริ่มขยายอำนาจเข้าไปยึดครองดินแดนของประเทศต่างๆ ให้เป็นอาณานิคมของตน มีการกอบโกยทรัพยากรของประเทศอาณานิคมอย่างรีบเร่ง จึงเกิดความต้องการแรงงานจำนวนมาก แรงงานทาสนิโกรผิวดำจากดินแดนอาฟริกาถูกประกาศยกเลิกในปี พ.ศ. 2381 (1838) เนื่องจากถูกประณามและคัดค้านอย่างหนัก แรงงานจากจีนที่มีความอดทนในการทำงานได้กลายเป็นแรงงานทดแทนใหม่ ปีนัง สิงคโปร์ มาเก๊าและฮ่องกง ซึ่งเป็นเมืองท่าการค้าในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้กลายเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายแรงงานจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออก การค้าแรงงานจีนได้สร้างรายได้ให้บริษัทของประเทศมหาอำนาจทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นโปรตุเกส อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ เนื่องจากได้กำไรจากการค้านี้สูงมาก การค้ากุลีนี่เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2388 (1845) ภายหลังสงครามฝิ่นและสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. 2417 (1874) หลังจากชาวจีนต่อสู้คัดค้านอย่างหนัก¹⁰

กุลีนี่ได้ถูกส่งออกไปทำงานทั่วโลกทั้งในอาฟริกา อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ตลอดจนแหล่งทำการผลิตต่างๆ ในเอเชีย แรงงานจีนอพยพโดยทั่วไปมี 3 ลักษณะ 1. แรงงานที่อพยพเอง

โดยอิสระ (voluntary imigration) 2. กุฎีในระบบสัญญา (indenture coolie) และ 3. กุฎีตั๋วเครดิต (credit-ticket coolie) แรงงานที่อพยพเองโดยอิสระนั้นไม่ได้ผ่านระบบนายหน้า เมื่อไปถึงจุดหมายปลายทางคนเหล่านี้สามารถไปหางานทำอย่างอิสระ พวกนี้มักจะมีญาติหรือคนรู้จักที่คอยช่วยเหลือ ส่วนพวกกุฎีในระบบตั๋วสัญญาและกุฎีในระบบตั๋วเครดิต อยู่ในประเภทต้องผ่านนายหน้า ซึ่งเป็นระบบของการค้ากุฎี (the coolie trade) ระบบตั๋วสัญญาเป็นการซื้อขายกุฎีโดยกุฎีจะได้รับค่าตัว และเมื่อถึงเมืองปลายทาง บริษัทก็จะขายกุฎีต่อให้ผู้ต้องการในราคาที่สูงกว่าหลายเท่าตัว ส่วนระบบตั๋วเครดิต เป็นระบบที่กุฎีอพยพโดยไม่ได้จ่ายค่าตัวเดินทาง เมื่อถึงจุดหมายปลายทาง จะต้องเป็นผู้มาจ่ายค่าเดินทางพร้อมดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างเดินทาง กุฎีจึงจะออกไปทำงานได้ กุฎีในระบบตั๋วสัญญาและกุฎีในระบบตั๋วเครดิตมีสภาพไม่ต่างกันนัก คือไม่มีอิสระ และจะต้องทำงานเพื่อไถ่ถอนตัวเองไปสู่อิสรภาพ ซึ่งจะเป็นเวลาระยะหนึ่งประมาณ 1 ปี กุฎีทั้ง 2 ประเภทนี้จะเรียกว่า “ลูกหมู” การค้ากุฎีก็เรียกว่า การค้าลูกหมู ที่เรียกดังนั้นก็เพราะสภาพของการอพยพที่แออัดและการกินอาหาร การใช้ชีวิตอยู่บนเรือไม่ต่างอะไรกับคอกหมู กุฎีเกือบทั้งหมดต้องทำงานอย่างหนักเพื่อจ่ายเป็นค่าเดินทาง หลังจากนั้นก็จะได้รับอิสรภาพ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะต้องทำงานนานถึง 3 ปี¹¹

สำหรับกุฎีที่อพยพมาในประเทศไทยมี 2 ลักษณะคือ อพยพอย่างอิสระ และอพยพโดยผ่านระบบตั๋วสัญญา

การค้ากุฎีในประเทศจีนดำเนินโดยบริษัทของชาตินิคมหาอำนาจที่ร่วมกับกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น รัฐบาลซึ่งไม่สามารถยับยั้งได้ และในที่สุดก็จำเป็นต้องยอมรับ การทำสนธิสัญญาปักกิ่งในปี พ.ศ. 2403 (1860) ทำให้รัฐบาลจีนต้องอนุญาตให้ชาวจีนเดินทางออกนอกประเทศได้ และเปลี่ยนแปลงนโยบายจากการห้ามชาวจีนอพยพออกนอกประเทศมาเป็นนโยบายคุ้มครองแรงงานจีนที่ไปทำงานต่างประเทศ ไม่ให้ถูกขูดรีดจากพ่อค้ากุฎีมากเกินไป การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลจีนนี้ ทำให้ชาวจีนที่เคยลักลอบเดินทางออกนอกประเทศสามารถเดินทางออกนอกประเทศได้สะดวกมากขึ้นและไม่ผิดกฎหมาย รัฐบาลจีนนอกจากอยู่ในภาวะที่ถูกบีบบังคับให้ยอมรับการค้ากุฎีของชาตินิคมหาอำนาจที่เกิดขึ้นแล้ว ยังเห็นข้อดีจากชาวจีนโพ้นทะเลว่าเป็นพวกที่มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือประเทศในด้านการเงินได้อย่างดีด้วย¹² การเปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายของรัฐบาลจีนต่อชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกประเทศจีนมีมากขึ้น

2.3 ราชสำนักไทยเปิดรับชาวจีนเข้าสู่สังคมไทย การอพยพของชาวจีนเข้าสู่สังคมไทยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยชาวจีนเข้ามามีบทบาทในกิจการหลายอย่างตั้งแต่ เดินเรือสำเภาซึ่งชาวจีน

เข้าดูแลทั้งหมดนับตั้งแต่พนักงานบัญชี ดูแลโรงเก็บสินค้าและกะลาสีเดินเรือ ชาวจีนยังเข้ามาทำการค้า คนเลี้ยงหมู ช่างฝีมือ นักแสดงจิว๋ ซ้ำราชการ และนายแพทย์ เป็นต้น การที่ชาวจีนได้รับการต้อนรับอย่างดีและยังได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่สำคัญคือ ดูแลเรื่องการค้าต่างประเทศของราชสำนัก เนื่องจาก 1. ชาวจีนเป็นชาวต่างประเทศที่คนไทยใกล้ชิดมาเป็นระยะเวลาช้านาน ชาวจีนเดินทางเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมานานแล้ว ความรู้สึกที่ราชสำนักไทยมีต่อชาวจีนนั้นเป็นเสมือนคนคุ้นเคยเมื่อเปรียบเทียบกับชาวต่างประเทศจากตะวันตก 2. ราชสำนักไทยและราชสำนักจีนได้ติดต่อค้าขายกันโดยดี โดยเราขอรับระบบความสัมพันธ์ทางการค้าภายใต้ระบบบรรณาการ สินค้าไทยได้รับการอนุญาตให้นำเข้าไปขายได้ในจีน การค้าในระบบบรรณาการนี้รุ่งเรืองมากในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 3. การอพยพเข้ามาของชาวจีนในสังคมไทยไม่ได้มีผลต่อการสั่นคลอนอำนาจอรัฐของไทย ชาวจีนได้เข้ามามีส่วนเติมส่วนที่ขาดและต้องการของสังคมไทย ได้แก่ แรงงานรับจ้าง เจ้าภาษีนายอากร นายเรือสำเภาดูแลการค้าให้กับราชสำนัก และช่างฝีมือ เป็นต้น

การที่ชาวจีนอพยพเข้าสู่สังคมไทยจำนวนมากทำให้รัฐจำเป็นต้องหามาตรการควบคุม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กำหนดให้ชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยต้องทำการผูกปีที่ข้อมือ 3 ปีต่อครั้ง โดยเก็บเงินค่าผูกปีในอัตราคนละ 2 บาท พร้อมค่าธรรมเนียมอีกประมาณ 1 สลึง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เพิ่มอัตราค่าผูกปีเป็นคนละ 4 บาท ค่าธรรมเนียมอีก 1 สลึง อัตรานี้ใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2451(1908) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ยกเลิกค่าผูกปี แล้วเปลี่ยนมาเก็บเงินค่าราชการจากชาวจีนปีละ 6 บาท เท่ากับชาวไทยโดยเริ่มต้นปี พ.ศ.2452 (1909) เป็นปีแรก นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งตำแหน่งผู้ปกครองชาวจีนโดยเริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตำแหน่งที่ตั้งได้แก่ ตำแหน่งนายอำเภอจีน จางวางจีน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เพิ่มตำแหน่งปลัดจีนและศาลจีนขึ้นอีก ตำแหน่งฝ่ายปกครองที่จัดตั้งขึ้นเหล่านี้ช่วยในการดูแลและปกครองชาวจีนโดยใช้หลักการให้ชาวจีนปกครองตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดรับชาวจีนเข้าสู่สังคมไทย¹³

2.4 ความสะดวกในการอพยพเข้าสู่สังคมไทย การอพยพของชาวจีนเข้าสู่สังคมไทยในระยะแรกใช้เรือสำเภาของจีน โดยชาวจีนแต่จิว๋จะใช้เรือสำเภาหัวแดงออกเดินทางจากท่าเรือจางหลิน ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนที่เดินทางจากมณฑลฝูเจี้ยนจะใช้เรือสำเภาหัวเขียว การเดินทางมายังประเทศไทยใช้ระยะเวลามากกว่า 1 เดือนขึ้นไปโดยเรือใบลำหนึ่งๆ จะมีระวางบรรทุกประมาณ 350 ตัน บรรทุกผู้โดยสารได้ประมาณ 200 คน การเดินทางต้องอาศัยการพัดของลม ถ้าเดินทางจากจีนมายังไทยก็อาศัยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะพัดในช่วงเดือนมกราคมถึง

เดือนเมษายน หากเดินทางจากไทยก็อาศัยลมมาสู่ตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะพัดในช่วงเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม จากการเดินทางที่ต้องใช้เวลาอยู่บนคาน้ำเรือเป็นเวลานาน ทำให้ผู้เดินทาง ต้องเผชิญกับความยากลำบากทั้งการกินอยู่ และความปลอดภัยจากภัยต่างๆ ที่สามารถเกิดขึ้นใน ท้องทะเล¹⁴

ในช่วงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการอพยพทาง เรือของชาวจีนในภูมิภาคนี้คือ ชาวตะวันตกได้นำเรือกลไฟมาใช้ในการเดินทางตามท่าเรือสำคัญ ทั้งในภูมิภาคและในประเทศจีนได้แก่ สิงคโปร์ ฮองกง กวางตุ้ง ชัวเถา และเอ๋อหมิง เป็นต้น การที่ ชาวตะวันตกนำเรือกลไฟเข้ามาในการขนย้ายผู้อพยพนี้ เนื่องจากการอพยพของชาวจีนมีมากขึ้น หลังจากรัฐบาลได้อนุญาตให้ชาวจีนสามารถเดินทางออกนอกประเทศได้โดยไม่ผิดกฎหมาย นับ จากทำสนธิสัญญาปักกิ่งในปี พ.ศ. 2403 (1860) รายได้ที่มาจากการค้าเกลือและเกี่ยวเนื่องกับ การขนส่งเกลือได้กลายเป็นรายได้มหาศาลที่ดึงดูดบริษัทเดินเรือชาวตะวันตกทั้งหลายให้เข้ามาทำ ธุรกิจนี้

การเดินทางแบบใหม่โดยใช้เรือกลไฟเกิดในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2416 (1873) โดย บริษัทของอังกฤษชื่อบริษัทสกอตติชแอนด์โอเรียนทัล (Scottish and Oriental Company) ซึ่งมี บริษัทวินด์เซอร์ (ห้าง สีตา) เป็นผู้แทน เรือกลไฟของบริษัทนี้ใช้บรรทุกสินค้าและผู้โดยสารระหว่าง กรุงเทพฯ ฮองกง และชัวเถา การเดินเรือกลไฟในระยะแรกนี้ยังไม่มีกำหนดตารางเวลาการ เดินทางที่แน่นอน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2425 (1882) บริษัทบางกอกพาสเซนเจอร์สตีมเมอร์ (The Bangkok Passenger Steamer Company) ของอังกฤษ ได้เข้ามาเดินเรือรับส่งผู้โดยสารระหว่าง กรุงเทพฯ และชัวเถาโดยมีกำหนดสัปดาห์ละครั้ง หลังจากนั้นก็มีบริษัทเดินเรือของชาวยุโรปอีก หลายบริษัทเข้ามาดำเนินกิจการแข่งขันด้วย ในปี พ.ศ. 2431 (1888) ได้มีการเปิดเส้นทาง การเดินเรือเพิ่มขึ้นอีกสายหนึ่งคือ กรุงเทพฯ กับเกาะไหหลำ การเปิดเส้นทางเดินเรือโดยตรงระหว่าง กรุงเทพฯ กับชัวเถาและเกาะไหหลำ ทำให้การอพยพของชาวจีนเป็นไปอย่างสะดวกขึ้น¹⁵

อังกฤษเป็นชาติที่ได้รับผลประโยชน์จากการเดินเรือกลไฟขนส่งผู้โดยสารในไทยมาก ที่สุดในช่วง พ.ศ. 2417-2442 (1874-1899) หลังจากนั้นบริษัทเรือของอังกฤษต้องเผชิญหน้ากับ การแข่งขันจากเรือของเนอเธอร์แลนด์และเยอรมัน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2442 (1899) เยอรมันได้เป็นชาติที่ สำคัญที่เข้ามามีบทบาทแทนอังกฤษ ความสำเร็จนี้เกิดจากรัฐบาลเยอรมันได้เข้าสนับสนุนบริษัท เรือในชาติของตนให้สามารถควบคุมเดินเรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริษัท นอร์ตเยอรมัน ลอยด์สตีมชิพ (The North German Loyal Steamship Company) ได้เข้ามาซื้อ กิจการเรือกลไฟของชาติอังกฤษและสามารถเข้าควบคุมการเดินเรือของไทยถึงร้อยละ 55 หลังจาก

บริษัทเรือของเยอรมันสามารถจัดคู่แข่งชั้นทางธุรกิจออกไปได้แล้วก็ขึ้นค่าโดยสารเรือตามความพอใจ ในปี พ.ศ. 2449 (1906) บริษัทนิปปอนยูเซน ของญี่ปุ่นได้เป็นบริษัทเดินเรืออีกบริษัทหนึ่งที่ต้องการเข้ามาแบ่งผลประโยชน์ในกิจการเรือกลไฟขนส่งสินค้าและคนกับบริษัทของเยอรมันบ้าง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเพราะไม่อาจสู้การลดราคาที่ต่ำมากได้ ในที่สุดก็ต้องยอมถอนตัวออกไป อัตราค่าโดยสารและการขนส่งสินค้าจึงอยู่ในการควบคุมของบริษัทเรือเยอรมันตามเดิม¹⁶

ในปี พ.ศ. 2451 (1908) บรรดาพ่อค้าชาวจีนในไทยที่ไม่พอใจกับการผูกขาดและขึ้นอัตราการขนส่งและโดยสารที่สูงของบริษัทเรือจากตะวันตกได้รวมตัวกันจัดตั้งบริษัทเรือขึ้นมาบ้าง โดยเช่าเรือกลไฟของชาตินอร์เวย์เข้ามาดำเนินการ ผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทเดินเรือแห่งนี้ มาจากผู้นำชาวจีน 5 ภาษา คือ ฮกเกี้ยน แต่จิว ไหลล่า แคะ และกวางตุ้ง และยังมีผู้ที่มีบทบาทในองค์กรก็กมิตั้งอีกหลายคนเข้าร่วมด้วย ได้แก่ นายสุนทิมสวด (โกศล สุนทรตระกูล) นายอึ้งล้ำชา นายเซียวฮุดเส็ง สี่บุญเรือง เป็นต้น ความพยายามในการจัดตั้งบริษัทเดินเรือของชาวจีนให้สำเร็จนี้ เกิดจากความรู้สึกชาตินิยมในขณะนั้น ที่ต้องการสร้างชาติจีนให้แข็งแกร่งและสามารถต่อสู้กับชาติตะวันตกได้ แม้ว่าบรรดาพ่อค้าและผู้นำชาวจีนจะใช้วิธีการบังคับชาวจีนในการดูแลของตนให้ใช้บริการเดินเรือของบริษัทนี้และหามาตรการต่างๆ ในการลงโทษบุคคลที่ฝ่าฝืนก็ไม่ประสบความสำเร็จ บริษัทไม่สามารถแข่งขันในการลดราคากับบริษัทเรือเยอรมันเช่นเดียวกับบริษัทยุโรปอื่นๆ ที่เคยพ่ายแพ้มาก่อนหน้านี้แล้ว ในที่สุดบริษัทต้องยกเลิกกิจการพร้อมกับมีหนี้สินอีกมากมาย พ่อค้าใหญ่ที่เข้าร่วมดำเนินการก็ต้องประสบปัญหาหนี้สินไปพร้อมๆ กันด้วย ได้แก่ หลวงโสภณเพชรรัตน์ (กิมเซ่งหลี) และพระอนุวัตน์ราชนิยาม (ยี่ก่องสง หรือสง เตชะวนิช) เป็นต้น บริษัทได้เลิกกิจการไปเมื่อ พ.ศ. 2455 (1912) กิจการเดินเรือก็กลับไปอยู่ในการควบคุมของบริษัทเรือเยอรมันตามเดิม¹⁷

นับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนอพยพเข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น ช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สังคมไทยต้องรองรับชาวจีนที่อพยพเข้ามาใช้ชีวิตเป็นกสิกรจำนวนมาก ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการอพยพนี้ก็มีดังกล่าวไปแล้ว คือ ความอดอยากยากแค้นจากแผ่นดินเกิด อันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติและการเมือง ความต้องการแรงงานจีนที่มากขึ้นในตลาดโลกซึ่งประเทศมหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายเป็นผู้ควบคุม มีผลในการบีบบังคับให้รัฐบาลชิงของจีนเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อชาวจีนอพยพจากเคยไม่ยอมรับการอพยพมาสู่การยอมรับและให้ความคุ้มครองชาวจีนที่อพยพด้วย อีกทั้งราชสำนักไทยเองก็ไม่ได้รังเกียจชาวจีนอพยพเหล่านั้น และกลับให้การต้อนรับอย่างดีเนื่องจากชาวจีนได้เข้ามาช่วยสร้างผลประโยชน์โดยเฉพาะได้ทำให้รายได้ของราชสำนักเพิ่มขึ้นทั้งด้านการผลิต การค้า และการคลัง

นอกจากนี้ความสะดวกในการเดินทางระหว่างจีนจากท่าเรือซัวเถา ไหหลำ มายังท่าเรือที่กรุงเทพฯ ได้ทำให้การอพยพสะดวกอย่างมากและอัตราการโดยสารถูก คนยากจนที่ต้องการเดินทางมาค้าแรงงานสามารถโดยสารเรือมาได้

3. ระบบกงสีกับวิถีชีวิตของแรงงานจีนอพยพ ระบบกงสี (Kongsi system) เกิดในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ระบบนี้เป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นท่ามกลางการผลิตและถือว่เป็นระบบใหญ่หรือระบบพื้นฐานของระบบอื่นทั้งหมดในวิถีของชาวจีนอพยพ ระบบนี้ให้ความสำคัญต่อการเป็นพี่น้อง และความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน ต่อมาระบบนี้ได้ถูกสวมทับโดยระบบ “เทียน ตี้ ฮุย” (Triad) ซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า องค์กรลับ ในประเทศไทยในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า “ตัวเฮี้ย” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “อั้งยี่” แทน ระบบกงสีนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (horizontal relationship) ส่วนระบบ “อั้งยี่” นั้นเป็นระบบการปกครองที่แสดงอำนาจการบังคับเป็นชั้นๆ แบบเผด็จการซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ระบบอั้งยี่ได้เข้าไปสวมทับระบบกงสี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 องค์กรอั้งยี่และองค์กรอื่นๆ ของชาวจีนในดินแดนโพ้นทะเล รวมทั้งในประเทศไทย มักจะเรียกองค์กรของตนเองว่า “กงสี” ซึ่งก็หมายถึงความเป็นพี่น้องและหุ้นส่วนกันเป็นพื้นฐาน ในบางแห่งเช่นในประเทศไทย ระบบกงสีไม่ปรากฏร่องรอยของความเสมอภาคหรือความเป็นประชาธิปไตยในองค์กรเลย

ระบบกงสีถือกำเนิดเป็นแห่งแรกในดินแดนบอร์เนียวตะวันตกในราวปี พ.ศ.2303 (1760) ณ ที่นั้นชาวจีนแคะได้เข้าไปทำเหมืองแร่ ชาวจีนแคะเหล่านั้นมาจากที่และแซ่ตระกูลที่หลากหลาย คำว่ากงสีจะถูกใช้ในความหมายของการรวมตัวเป็นหุ้นส่วนและความเป็นพี่น้องกัน คำๆ นี้ถูกใช้ในการแสดงความสัมพันธ์ของชาวจีนโพ้นทะเลเกือบทั้งหมดเนื่องจากคนเหล่านี้ต้องมีชีวิตอยู่กับการเสี่ยงภัยและเป็นผู้ที่รักการใช้ชีวิตอย่างเป็นอิสระ ซึ่งได้แก่ ในสังคมพ่อค้าวานิช นักเดินเรือ ผู้ที่ทำเหมืองแร่หรือแม้กระทั่งโจรสลัด¹⁸

กงสีนั้น แม้จะเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ความเป็นพี่น้อง หุ้นส่วนและเป็นประชาธิปไตยในการปกครอง แต่ความหมายของคำว่ากงสีได้แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และได้เปลี่ยนไปตามปัจจัยอื่นหรือระบบอื่นที่เข้ามาสวมทับด้วย ระบบกงสีเมื่อมีระบบเทียน ตี้ ฮุย หรือสมาคมลับเข้ามาสวมทับ ความเป็นประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ได้สูญหายไป ความเป็นพี่น้องมีความหมายใหม่

ที่มีความแตกต่างในชั้นของอำนาจการปกครองด้วย¹⁹ คำว่า กงสี ที่ใช้ในการผลิต ความสัมพันธ์ของผู้คนก็ยังคงความสัมพันธ์แบบพี่น้องอยู่เนื่องจากในหน่วยการผลิตหนึ่งๆ นั้นจะยังคงความสัมพันธ์ของกลุ่มภาษาและแซ่ ซึ่งถือว่าเป็นพี่น้องกัน ชาวจีนที่อยู่กลุ่มภาษาเดียวกันจะทำงานในหน่วยผลิตหรือกงสีเดียวกัน แต่ในแต่ละกงสีแม้จะมีความผูกพันแบบพี่น้องก็มีความแตกต่างในฐานะของลูกจ้างนายจ้างด้วย ความเป็นหุ้นส่วนอย่างเท่าเทียมกันตามความหมายเดิมของกงสีได้หมดไป แต่เนื่องจากความสัมพันธ์แบบพี่น้องยังคงอยู่ทำให้ความรู้สึกแบ่งแยกกันตามแบบชนชั้นนายจ้างและลูกจ้างยังไม่ชัดเจน เราจะพบว่านายจ้างผู้ลงทุนในการผลิตที่แท้จริง ซึ่งเป็นบรรดาพวกหลงจู้ทั้งหลายยังคงใช้ชีวิตที่ใกล้ชิดกับแรงงาน ในระบบความสัมพันธ์แบบนี้ชีวิตของก๊วยจะขึ้นอยู่กับหัวหน้าคนงานและนายจ้าง ก๊วยจะได้รับการดูแลอย่างดีราวกับเท่าที่เขาปฏิบัติงานตามคำสั่งนายจ้าง และหัวหน้าคนงาน แต่ถ้าเขาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคนเหล่านี้ เขาก็จะได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง หรือในบางครั้งก็มอบโทษตายให้ถ้านายจ้างต้องการ

ในระยะแรกแรงงานที่เข้ามาทำงานในกงสีมักจะเป็นชายโสดหรือไม่ก็อพยพมาขายแรงงานโดยไม่ได้นำบุตรและภรรยาไปด้วย พวกเขาจะอยู่ในโรงเรือนหรือสถานที่พักที่นายจ้างจัดไว้ให้ ในระยะแรกที่มีการคมนาคมไม่สะดวก โรงงานหรือแหล่งผลิตก็มักจะอยู่โดดเดี่ยว ห่างไกลจากชุมชนชาวพื้นเมือง ความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของสมาชิกในกงสีจะมีมาก คือ กินและอยู่ร่วมกัน กินข้าวในกะทะใบเดียวกัน นอนภายใต้หลังคาเดียวกัน

นอกจากการจัดตั้งระบบกงสีตัวเองเพื่อใช้ควบคุมก๊วยแล้ว ฝิ่นได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผูกมัดให้ก๊วยต้องยอมใช้ชีวิตอยู่ในกงสีด้วย ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงรัชกาลที่ 3 ฝิ่นเป็นสินค้าต้องห้ามสำหรับประเทศไทย ผู้ที่ฝิ่นทั้งจำหน่ายและสูบฝิ่นจะต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ฝิ่นจึงเป็นสินค้าหายาก แต่สภาพคนงานจีนอพยพเกือบทั้งหมดติดฝิ่นมาตั้งแต่ออยู่ในประเทศจีนก่อนอพยพแล้ว นอกจากนี้บรรดานายจ้างจะจัดหาฝิ่นให้คนงานสูบเพื่อให้ติดอันเป็นเครื่องมือพันธนาการคนงานไว้กับกงสี คนงานที่ติดฝิ่นจะไม่ยอมออกจากกงสีไปง่ายๆ เนื่องจากกลัวไม่สามารถหาฝิ่นสูบได้ ด้วยเหตุนี้จึงยอมเชื่อฟังคำสั่งนายจ้างโดยดี ฝิ่นเป็นสินค้าที่สร้างผลกำไรให้กับผู้จำหน่าย เป็นเครื่องชูดรีดแรงงานอย่างหนึ่ง แม้ว่าผู้สูบจะต้องเจ็บป่วยจนกระทั่งเสียชีวิตและจะต้องจ่ายเงินประมาณครึ่งหนึ่งของค่าแรงที่ได้รับ แต่ก๊วยก็ยินดีแลกเปลี่ยนสิ่งเหล่านี้กับฝิ่น เพราะฝิ่นช่วยทดแทนผู้หญิง ทำให้คลายจากความเหงา สร้างความสดชื่นให้แก่ผู้สูบ ในสังคมที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ฝิ่นเป็นสิ่งที่คลายความโดดเดี่ยวที่ดีเป็นอย่างยิ่ง ฝิ่นยังสร้างผลกำไรที่งดงามให้แก่ผู้จำหน่าย เป็นแหล่งผลประโยชน์ที่ทำรายได้เป็นอย่างดีให้แก่ผู้นำกงสีซึ่งก็คือ นายจ้างหรือหัวหน้าคนงานทั้งหลาย กงสีทุกกงสีได้กลายเป็นแหล่งจำหน่ายฝิ่นเถื่อนให้แก่ก๊วย²⁰

นอกจากฝืนแล้วกงสียังใช้พิธีกรรม คำสัตย์สาบานในการพันธนาการคนงานให้อยู่ในระบบกงสีด้วย กงสีแรงงานเกือบทุกแห่งรับเอารูปแบบขององค์กรเทียนตี้ฮุยหรือสมาคมแห่งความกลมกลืนระหว่างฟ้า ดิน และมนุษย์ องค์กรนี้จัดตั้งเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2217 (1674) ในสมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ชิง โดยกลุ่มผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์หมิง อุดมการณ์ของสมาคมนี้ก็คือการล้มล้างราชวงศ์ชิง เนื่องจากเคลื่อนไหวของสมาคมตามอุดมการณ์นั้นเป็นการโค่นล้มอำนาจรัฐ ดังนั้น องค์กรจึงต้องมีลักษณะปิดลับเพื่อไม่ให้คนภายนอกรู้ สมาชิกขององค์กรจะต้องมีพิธีสาบานตัวว่าจะซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นพี่น้องกัน และเนื่องจากองค์กรนี้มีลักษณะเป็นองค์กรลับที่ต้องต่อสู้กับกองกำลังของรัฐ จึงต้องมีสายการบังคับบัญชาอย่างเข้มงวดตามระดับชั้น ผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ทำตามคำสั่งหรือเปิดเผยความลับขององค์กรจะต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรงตามบทบัญญัติ การเข้าเป็นสมาชิกก็ต้องผ่านพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เพื่อให้ดูลึกลับน่าเกรงขามตามลัทธิเต๋า องค์กรเทียนตี้ฮุยเมื่อเผยแพร่เข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในชุมชนชาวจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยตัดเอาอุดมการณ์โค่นล้มราชวงศ์ชิงและฟื้นฟูราชวงศ์หมิงออก คงเหลือแต่รูปแบบการจัดตั้ง ข้อบังคับขององค์กร และพิธีกรรมที่น่าเกรงขาม รูปแบบการจัดตั้งองค์กร ข้อบังคับและพิธีกรรมของเทียนตี้ฮุยนี้ทำให้แรงงานต้องผูกมัดตัวเองกับกงสีมากขึ้น²¹

ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 การผลิตแบบระบบกงสีขยายตัวทั่วทั้งภูมิภาค โดยเฉพาะในการผลิตดีบุก ทองคำ พริกไทย และสีเสียด เนื่องจากเกิดการขยายตัวทางการค้าในภูมิภาคนี้ และการค้าทางเรือสำเภาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ไม่จำกัดเฉพาะค้าขายกับจีนเท่านั้น แต่ยังมีการค้าขายกับเมืองต่างๆ และพ่อค้าจากดินแดนอื่นที่เข้ามาซื้อสินค้าด้วย เช่นเดียวกับการค้าเรือสำเภาของไทยก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะเมืองกวางตุ้งแต่ยังไปยัง ดินแดนอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

ในประเทศไทยการผลิตแบบกงสีเริ่มต้นประมาณสมัยธนบุรีถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมาพร้อมกับการเดินเรือการค้าระหว่างไทย-จีนที่รุ่งเรือง และการเข้ามาผลิตพริกไทยของชาวจีนอพยพ ระบบกงสีที่จัดตั้งในไทยต่างจากระบบกงสีในดินแดนต้นกำเนิดในบอร์เนียว คือ ไม่มีลักษณะการเป็นประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกันในการปกครอง กิจกรรมทางเศรษฐกิจในระยะแรกเกิดจากการที่พ่อค้าเป็นผู้ลงทุนมากกว่าเป็นการรวมหุ้นของชาวจีนอพยพ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ตามหลักฐานปรากฏว่ามีชาวจีนแต่จิวจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตบริเวณเมืองจันทบุรี ตราด บางปลาสร้อย (ชลบุรี) และแปดริ้ว (ฉะเชิงเทรา) ชาวจีนเหล่านี้มีความชำนาญทั้งทางด้านการค้าและการเพาะปลูก กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำลึกเข้าไปจากริมฝั่งทะเลประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำการเพาะปลูก

ได้แก่ พริกไทย ยาสูบ อ้อย และผลไม้ชนิดต่างๆ ที่เมืองจันทบุรีเป็นแหล่งปลูกพริกไทยที่สำคัญ เนื่องจากเมืองนี้เป็นศูนย์กลางการเดินเรือของอ่าวไทย มีเรือสำเภาหัวแดงจากท่าเรือจางหลินมา แวะส่งคนขึ้นฝั่ง การปลูกพริกไทยอยู่ระหว่างบ้านบางกะจะกับท่าใหม่ เฉพาะที่บ้านบางกะจะมี ชาวจีนอาศัยอยู่ถึง 4,000 คน จากจำนวนชาวจีนที่ปรากฏนี้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนการผลิตขนาดใหญ่²²

การจัดตั้งกงสีในลักษณะอั้งยี่หรือเทียน ตี้ สุข หรือสมาคมลับในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อ ประมาณตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งจะมีทั้งในการผลิตเกษตรกรรมและเหมืองแร่ หลักฐานการ วิวาทที่เป็นคดีความระบุว่าเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2367 (1824) โดยกงสีผลิต น้ำมันถั่วของชาวจีนแต่จิว กับกงสีของชาวจีนฮกเกี้ยนในเอกสารไม่ได้ระบุว่าผลิตอะไร กงสีของจีน แต่จิวมีหลงจู้เจ้าของโรงงานเป็นตัวเฮี้ยและมีเฮี้ยเป็นสมาชิกประมาณ 700-800 คน²³ ซึ่งนับว่า ขนาดใหญ่พอสมควร สาเหตุกงสีการผลิตแหล่งต่างๆ รับเอาการจัดตั้งแบบอั้งยี่ หรือเทียน ตี้ สุข เข้าไปด้วยเนื่องจากในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 2 ถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นระยะที่บ้านเมืองไทยมีความสงบจากสงครามการรุกรานจากภายนอก การผลิตก็เริ่มขยายตัว ชาวจีนก็อพยพเข้าสู่ ประเทศไทยมากขึ้น การค้าสำเภาและการผลิตทั้งภาคเกษตรและเหมืองแร่มีความรุ่งเรือง ความ จำเป็นที่ต้องควบคุมแรงงานให้อยู่กับพื้นที่มีมากจึงจำเป็นต้องใช้ระบบอั้งยี่ที่มีการควบคุมสมาชิก อย่างรัดกุมเข้ามา

การจำหน่ายฝิ่นในกงสีหรือในแหล่งที่มีแรงงานจีนอาศัยอยู่ได้กลายเป็นปัญหาของประเทศไทย มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 3 การลักลอบนำฝิ่นเข้ามาจำหน่ายมีมากและรัฐมี นโยบายห้ามนำฝิ่นเข้ามาจำหน่ายอย่างเด็ดขาด มีการปราบปรามกันหลายครั้งแต่การค้าฝิ่นก็ ยังคงมีอยู่ ความล้มเหลวในการปราบปรามฝิ่นนี้มาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ 1. แม้ว่า รัฐบาลจะมีมาตรการเด็ดขาดในการปราบปรามผู้จำหน่ายฝิ่น หรือผู้ลักลอบนำฝิ่นเข้ามาใน ประเทศแต่ รัฐบาลก็ตระหนักดีว่าอังกฤษอยู่เบื้องหลังการลักลอบนำฝิ่นเข้ามาจำหน่ายทั้งใน ภูมิภาคนี้และในประเทศไทย อังกฤษนั้นเป็นชาติมหาอำนาจที่ไทยไม่กล้าขัดแย้งอย่างเต็มที่ 2. ขุนนางไทยซึ่งเป็นกลไกของรัฐขาดความซื่อสัตย์และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ ของชาติ การเรียกรับผลประโยชน์จากผู้ลักลอบค้าฝิ่นกลายเป็นแหล่งผลประโยชน์ของขุนนาง ดังนั้นการปราบปรามจึงไม่ได้กระทำอย่างเต็มที่ และ 3. ฝิ่นเป็นที่ต้องการของแรงงานจีนที่มี จำนวนการอพยพเข้าสู่สังคมไทยมากขึ้นทุกที ความต้องการที่เพิ่มขึ้นนี้ทำให้ยากที่จะห้ามหรือสกัด การลักลอบจำหน่ายและสูบฝิ่น²⁴

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2394 (1851) ซึ่งเป็นปีที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับฝิ่นมาเป็นอนุญาติให้มีการค้าฝิ่นได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากเห็นว่ารัฐบาลไม่อาจควบคุมการแพร่ระบาดของฝิ่นที่เข้ามาได้ ประชาชนไทยเองก็เริ่มหันมาสูบบุหรี่แล้ว วิธีการควบคุมการจำหน่ายฝิ่นควรจะเป็นการควบคุมผ่านระบบเจ้าภาษีนายอากร ดีกว่าปล่อยให้ฝิ่นระบาดโดยไร้การควบคุม นอกจากนี้ยังสามารถเก็บผลประโยชน์จากฝิ่นในรูปแบบภาษีสินค้านำเข้าได้อีกด้วย²⁵

สงครามฝิ่นระหว่างอังกฤษกับจีนในปี พ.ศ.2382-2385 (1839-1842) ที่จบลงด้วยจีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สินและดินแดนก็เป็นบทเรียนที่สำคัญกับรัฐไทยด้วย สนธิสัญญาเบารริง ในปี พ.ศ. 2398 (1855) ซึ่งมีข้อตกลงในเรื่องการนำฝิ่นเข้ามาโดยไม่เก็บภาษีได้ส่งผลให้การจำหน่ายฝิ่นในสังคมไทยเพิ่มขึ้น ภาษีฝิ่นที่รัฐบาลเก็บจากเจ้าภาษีนายอากรได้กลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญ 1 ใน 4 คือ ฝิ่น หวย บ่อน และสุรา ที่ทำรายได้ให้รัฐถึงร้อยละ 50 และเฉพาะภาษีฝิ่นอย่างเดียวทำรายได้ให้ถึงประมาณร้อยละ 20²⁶ ข้อสังเกตคือภาษีทั้ง 4 ชนิดนี้เป็นภาษีที่มาจากการบริโภคของกุลีจีนเป็นส่วนใหญ่

การสลายตัวของระบบกงสีแรงงานเกิดขึ้นเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงในช่วง 10 ปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 สาเหตุเนื่องจาก **ประการแรก** ระบบความสัมพันธ์เดิมแบบพี่น้องที่ใกล้ชิดกันค่อยๆ เสื่อมไป และถูกแทนที่ด้วยระบบความสัมพันธ์แบบใหม่คือ นายจ้างและลูกจ้าง สิ่งนี้เกิดจากความรู้สึกเสี่ยงภัยที่เข้ามาในดินแดนใหม่ การเป็นคนนอกสังคมได้ค่อยๆ เลือนหายไป เนื่องจากการเจริญของการคมนาคมและเมืองที่เพิ่มมากขึ้น แหล่งผลิตไม้ไซที่ห่างไกลจากชุมชนเหมือนแต่เดิม และคนจีนก็สามารถผสมกลมกลืนเข้ากับคนในสังคมไทยมากขึ้น ภาวะเงื่อนไขที่แวดล้อมชีวิตของกงสีในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีความต่างกับช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาก พ่อค้าที่ร่ำรวยใช้ชีวิตอยู่นอกกงสี เรียกว่า “เถ้าแก่” คนเหล่านี้ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองซึ่งมีความสะดวกสบาย พ่อค้าเหล่านี้ร่ำรวยขึ้นเนื่องจากทำการค้ากับตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในตลาดการค้าในภูมิภาคนี้มากขึ้น ขบวนการแยกตัวออกเป็นชนชั้นของนายทุนเริ่มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา หลังจากแยกตัวออกจากกงสีการผลิตแล้วพวกนี้ได้ตั้งกงสีแบบใหม่ที่รองรับชนชั้นของตนเอง สมาคมการค้าต่างๆ ที่เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา และมีจำนวนมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์กรเหล่านี้ล้วนเป็นองค์กรที่รองรับชนชั้นนายทุน (พวกเถ้าแก่และขุนนางเจ้าภาษี) องค์กรที่สำคัญคือสมาคมพาณิชย์จีนซึ่งก่อตั้งในปีพ.ศ. 2453(1910)²⁷

ขณะที่นายทุน (พวกเจ้าแก่หรือขุนนางเจ้าภาษี) แยกตัวออกมาใช้ชีวิตของตนเอง ความสัมพันธ์ที่มีต่อแรงงานแบบพี่น้องก็หมดไป ผู้ที่ขึ้นมาควบคุมแรงงานก็คือพวกหัวหน้าคนงาน หรือพวกที่ทำงานแทน ซึ่งก็คือบรรดาหลงจู้ที่ต้องอยู่กับโรงงานแหล่งผลิต องค์กรหรือกองสีของ แรงงานก็มีเฉพาะแต่แรงงานหรือก๊วนี่เท่านั้นพวกนี้มักถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของพวกหัวหน้า แรงงาน

ขบวนการแยกตัวของนายทุนออกจากชุมชนจีนไม่ได้เกิดจากการเติบโตของพวกเจ้าแก่ที่ เข้ามาทำการค้าแบบอิสระในเมืองเท่านั้น แต่ตัวหลงจู้ซึ่งควบคุมการผลิตในระบบกงสีแบบเดิมก็ ถูกรัฐดึงมาให้เป็นกลไกของรัฐ โดยการเพิ่มเจ้าภาษีนายอากรจำนวนมากในสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 ซึ่งเกิดพร้อมกับการปฏิรูปภาษีอากร เจ้าภาษีนายอากรเหล่านี้ได้กลายเป็นคนของรัฐไทยและใน ที่สุดก็เข้าทำการค้าลงทุนประเภทใหม่ๆ เพื่อตอบสนองการค้ากับตะวันตก เช่นเดียวกับพวกเจ้า แก่ในเมืองทั้งหลาย การถูกดึงทั้งจากรัฐไทยและทุนนิยมตะวันตกทำให้บรรดาเจ้าภาษีนายอากร ได้ทั้งการใช้ชีวิตแบบใกล้ชิดกันในระบบกงสี ซึ่งเป็นแหล่งการผลิตแบบเดิม อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะ คงมีกงสีอั้งยี่ที่ทำการค้าแรงงานซึ่งมีตั้งแต่เจ้าภาษีนายอากรและบรรดาเจ้าแก่ทั้งหลาย เข้าไป เกี่ยวข้องอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-5 ก็ตาม แต่กงสีอั้งยี่เหล่านี้ไม่มีฐาน การผลิตเป็นเพียงกลุ่มนายหน้าค้าแรงงานเท่านั้น

สาเหตุความเสื่อมของระบบกงสี **ประการที่สอง** เกิดจากรัฐปฏิรูปการปกครองเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้กับรัฐบาลกลาง ระบบกงสีและอั้งยี่เป็นองครักษ์ที่มีอำนาจอยู่นอกรัฐ ดังนั้นรัฐจึง เห็นความจำเป็นต้องเลิกระบบกงสีอั้งยี่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงต้นสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่ากงสีอั้งยี่ต่างๆ มีความขัดแย้งกันตลอดเวลา สาเหตุสำคัญมาจากแก่งแย่งผลประโยชน์กัน ในภาคกลางปรากฏว่ามีบรรดาเจ้าแก่ต่างๆ คิดหา ผลประโยชน์จากจีนใหม่โดยการเป็นนายหน้ารับจีนใหม่เข้ามาเมือง คือคิดค้าแรงงานจากก๊วนี่ ทำให้ บรรดาเจ้าแก่ต่างๆ ก็ตั้งอั้งยี่เพื่อแย่งชิงแรงงานที่เดินทางเข้ามาใหม่ จนเป็นเรื่องความขัดแย้ง ระหว่างอั้งยี่กลุ่มต่างๆ ในภาคใต้การทำเหมืองแร่ดีบุกกำลังเจริญ พวกกงสีเหมืองแร่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือยี่หิน และปุ่นถ้ำกง กงสีทั้ง 2 ฝ่ายต่างขัดแย้งกันเพื่อแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ล้างแร่ ดีบุก ความขัดแย้งระหว่างกงสีที่ภาคกลางและภาคใต้ที่เกิดขึ้น รัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยการให้ มาเจรจาตกลงกันและใช้นโยบายเลี้ยงอั้งยี่คือให้ชาวจีนปกครองกันเองโดยการให้เลือกหัวหน้าต้น แซ่ขึ้นมา และตีน้ำพิพัฒน์ว่าจะซื่อสัตย์และไม่วิวาทกัน ปรากฏว่าวิธีการดังกล่าวใช้ไม่ได้ผล บรรดาอั้งยี่กลุ่มต่างๆ ยังคงทะเลาะวิวาทกันและรุนแรงมากขึ้นภายหลังสมเด็จพระยามหา

ศรีสุริยวงษ์ (ช่วง บุนนาค) ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2425 (1882) เนื่องจากบรรดาพวกกงสีอั้งยี่ขาดคนยำเกรง จึงมีการแย่งกันทางด้านผลประโยชน์และวิวาทกันอยู่เสมอ²⁸

เหตุการณ์วิวาทระหว่างกงสีในภาคกลางครั้งใหญ่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2432 (1889) อั้งยี่ 2 พวก คือ “ต้วกงสี” ของพวกแต้จิ๋ว และ “ชิวลี่ก๊อ” ของจีนฮกเกี้ยนวิวาทกันเนื่องจากแย่งกันหางานให้จีนใหม่ การวิวาทกันครั้งนี้ส่งผลด้วยการปราบปรามของรัฐโดยต้องใช้กำลังทหารเข้าไปปราบถึงประมาณ 1,000 คน มีพวกสมาชิกอั้งยี่ถูกจับถึง 800 คน ถูกยิงเสียชีวิตประมาณ 30 คน บาดเจ็บ 20 คน ภายหลังเหตุการณ์สงบ²⁹ รัฐบาลได้ตัดสินใจใช้มาตรการต่างๆ ที่จะสลายระบบกงสีอั้งยี่ของชาวจีน มาตรการเหล่านี้ได้แก่ พระราชบัญญัติอั้งยี่ ร.ศ.116 พ.ศ. 2440 (1887) พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ระบุว่า การจัดตั้งเป็นอั้งยี่ถือว่าเป็นความผิดทางกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับและถูกจำคุก พระราชบัญญัติแปลงสัญชาติ ร.ศ.130 พ.ศ. 2454 (1911) พระราชบัญญัติเนรเทศ ร.ศ.131 พ.ศ. 2455 (1912) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456 (1913) และ พระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ. 2457 (1914) พระราชบัญญัติฉบับนี้ระบุโทษของการไม่มาจดทะเบียนหากจัดตั้งองค์กรขึ้นมา³⁰ พระราชบัญญัติต่างๆ ที่รัฐออกมาควบคุมองค์กรจัดตั้งของชาวจีนและพยายามให้ชาวจีนกลายเป็นคนไทยทำให้ระบบกงสีอั้งยี่สลายตัว

สาเหตุความเสื่อมของระบบกงสี **ประการที่สาม** เกิดจากอิทธิพลของตะวันตกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การผลิตและการค้าที่เจริญมากขึ้นจากการเข้ามาของระบบทุนนิยมตะวันตกทำให้นายทุนจีนมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งเป็นการปรากฏตัวเป็นชนชั้นใหม่ที่เห็นอย่างชัดเจน คนกลุ่มนี้ต้องการวิถีชีวิตแบบใหม่เพื่อสนองความร่ำรวยของตนเอง วิถีชีวิตแบบชาวเมืองตะวันตกที่เรียกว่า “ศิวิไลซ์” ไม่ได้เป็นที่ชื่นชมของชนชั้นสูงในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ชื่นชมของพ่อค้านายทุนชาวจีนทั้งในประเทศไทยและชาวจีนโพ้นทะเลที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย การเข้ามาที่มีอิทธิพลของตะวันตกทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมทำให้การใช้ชีวิตแบบจารีตของชาวจีน วัฒนธรรมขงจื้อที่เน้นความผูกพันแบบพี่น้องซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบกงสีเริ่มฝอลนคลายลง ชาวจีนจำนวนมากขอเข้าอยู่ในบังคับของกงสุลตะวันตกและเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์³¹ซึ่งมีผลทำให้ระบบความผูกพันแบบกงสีเดิมเสื่อมสลายไปด้วย

4. ระบบกงสีวิถีชีวิตของแรงงานจีนในสังคมไทย ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาระบบเจาะลึก 5 เรื่องด้วยกันคือ 1. แรงงานจีนในการเดินเรือและอุตสาหกรรมต่อเรือสำเภา 2. โจรสลัดจีนกับวิถีของแรงงานจีนอพยพ 3. แรงงานจีนในอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย 4. แรงงานจีนในเมืองแร่ดีบุก และ 5. แรงงานจีนในโรงสีข้าว โรงเลื่อย และกิจกรรมสาธารณะในเมืองหลวง

ส่วนในเรื่องแรงงานจีนในการผลิตพริกไทยนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ แต่ไม่มีหลักฐานมากพอที่จะทำการศึกษาแบบเจาะลึก การศึกษาใน 5 เรื่องดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 แรงงานจีนในการเดินเรือและอุตสาหกรรมต่อเรือสำเภา ชาวจีนเข้ามามีบทบาทในการเดินเรือสำเภาในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว การค้าสำเภาระหว่างไทยกับจีนเป็นแบบระบบบรรณาการ เจริญรุ่งเรืองขึ้นในปลายอยุธยาถึงขนาดที่เมืองกวางตุ้ง มีการจัดตั้งองค์การชื่อ “เปิ่น กัง หาง” (Pen-kang hang) ทำหน้าที่ดูแลการค้าของทั้ง 2 ประเทศ³² การค้าระหว่างไทยจีนหยุดชะงักไปบ้างเมื่อกรุงศรีอยุธยาสูญเสียความเป็นรัฐไป จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 2 และ รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์การค้าระหว่างไทย-จีนกลับมาเจริญขึ้นอีกครั้ง ผู้ที่เข้ามาทำการค้านั้นนอกจากพระมหากษัตริย์แล้วก็มีบรรดาเชื้อพระวงศ์ ชุนนาง และพ่อค้าชาวจีน สินค้าที่นำไปขายได้แก่ นอแรด ไม้ฝาง กระวาน พริกไทย น้ำตาลทรายแดง สินค้าป่าต่างๆ ทางเรือเรือ สมอเรือ เป็นต้น การค้าเรือสำเภาในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ไทยยังค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านในดินแดนตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ในรายงานของครอว์ฟอร์ดที่เข้ามาเมืองไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2366 (1823) กล่าวถึงจำนวนเรือในแม่น้ำเจ้าพระยามีประมาณ 70 ลำ เป็นเรือของรัฐบาล 2 ลำ ของขุนนาง 20 ลำ และอีก 48 ลำเป็นของพ่อค้าจีน ในการค้ากับประเทศใกล้เคียงนั้นมีเรือของพ่อค้าชาวจีนเดินทางไปค้าขายอีก 30-40 ลำ เรือสำเภาที่เดินทางไปค้าขายกับจีนและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งแรงงานในเรือและนายเรือสำเภาล้วนเป็นชาวจีนทั้งสิ้น³³ การค้าสำเภานี้ได้สร้างความร่ำรวยให้แก่ผู้ที่ลงทุนเข้าเกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้จนมีการขนานนามคนเหล่านั้นว่า “เจ้าสัว” หรือ “เศรษฐีสำเภา”

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กรุงเทพฯ ยังมีฐานะเป็นศูนย์กลางต่อเรือสำเภาจีนเนื่องจากสำเภาที่ต่อในไทยถือว่าเป็นเรือสำเภาที่ถูกและคงทนที่สุด สำเภาที่ต่อเลียนแบบเรือสำเภาของกวางตุ้งและผู้เกียน การที่ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าเรือสำเภาเนื่องจากไทยมีไม้เนื้อแข็งคุณภาพดีแต่ราคาถูกจำนวนมาก ได้แก่ ไม้สัก ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เคี่ยม ไม้ตะเคียนทอง ไม้พะว้า ไม้มะเกลือเลือด และไม้หามกราย เป็นต้น เรือสำเภาที่ต่อในไทยราคาถูกกว่าที่ต่อในประเทศจีนถึงร้อยละ 50-100³⁴

อุตสาหกรรมต่อเรือสำเภาในไทยเริ่มขึ้นก่อนสมัยรัตนโกสินทร์โดยเอกชนชาวจีน ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีหลักฐานว่ามีอยู่ต่อเรือของเอกชนชาวจีนอยู่จำนวนมากตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยรัชกาลที่ 2 อุตสาหกรรมต่อเรือของไทยเจริญจนสามารถครองตลาดส่วนใหญ่ในทะเลตะวันออกไว้ได้ ดังปรากฏในรายงานของครอว์ฟอร์ดว่าเรือสำเภาที่ใช้ติดต่อบริเวณหมู่เกาะอินเดียและจีนนั้น เกือบ

ทุกลำต่อที่กรุงเทพฯ ผู้ที่ลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเรือมีทั้งพระมหากษัตริย์ซึ่งจะมีคู่อเรือของหลวง และพ่อค้าชาวจีนอพยพ คู่อเรือจะตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ปากคลองผดุงกรุงเกษมมาจนถึงบางคอแหลม นอกจากนี้ยังมีคู่อเรือของเอกชนตั้งอยู่บริเวณฝั่งทะเลตะวันออกและทางภาคใต้ ได้แก่ จันทบุรี สงขลา นครศรีธรรมราช และปัตตานี นอกจากต่อเรือขายแล้วคู่อเรือเหล่านี้ยังรับซ่อมแซมเรือให้แก่ชาวต่างประเทศด้วย ครอว์ฟอร์ดได้ประมาณว่าในปี พ.ศ. 2364 (1821) ประเทศไทยมีแรงงานจีนที่อยู่ในการเดินเรือประมาณ 8,000 คน³⁵ สำหรับอุตสาหกรรมต่อเรือนั้นไม่มีจำนวนตัวเลขของแรงงานจีนที่ชัดเจนแต่หากดูจากความรุ่งเรืองของอุตสาหกรรมนี้ก็ น่าจะมีไม่ต่ำกว่าแรงงานที่ถูกใช้ในการเดินเรือคือในราว 10,000 คน

ความสัมพันธ์ของแรงงานทั้งในการเดินเรือและการต่อเรือนั้นเป็นแบบระบบกงสี ซึ่งความสัมพันธ์แบบนี้เป็นแบบดั้งเดิมตั้งแต่อยู่ในประเทศจีน งานค้นคว้าของ Jennifer Wayne Cushman ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในเรือว่าเป็นแบบหุ้นส่วนและเป็นแบบพี่น้องกัน ซึ่งเกิดจากการสร้างเรือเดินทางขนาดใหญ่นั้นมักจะเป็นการร่วมแรงของคนในหมู่บ้านช่วยกันจึงเป็นเสมือนหุ้นส่วนกัน และคนเหล่านี้เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งก็เป็นพี่น้องกัน เรือแต่ละลำจะให้พื้นที่สำหรับทุกคนในการบรรทุกสินค้าติดตัวไปขายด้วยโดยมีขนาดพื้นที่ที่แตกต่างกันไปตามฐานะของคนที่อยู่บนเรือ บางคนก็จะได้เฉพาะระวางบรรทุกสินค้าโดยไม่ได้ค่าจ้าง หรือบางคนก็ได้ทั้งค่าจ้างและระวางบรรทุกสินค้าด้วย³⁶ ความสัมพันธ์แบบนี้ปรากฏอยู่ในเรือสำเภาของไทยด้วย ในส่วนความสัมพันธ์ของแรงงานในอุตสาหกรรมต่อเรือนั้นแม้ว่าข้อมูลไม่ได้ปรากฏชัด แต่คนงานจีนเหล่านี้ก็ใช้ชีวิตอยู่กับนายจ้างที่เป็นชาวจีนด้วยกัน โดยแบ่งตามกลุ่มภาษาซึ่งมีทั้งจีนแต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน และไหหลำ ที่เข้ามาในอุตสาหกรรมการต่อเรือ

การเดินเรือสำเภาและอุตสาหกรรมต่อเรือในไทยได้เสื่อมลงหลังจากที่ตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ เรือสำเภาจีนได้ถูกแทนที่โดยเรือกำปั่นและเรือกลไฟของตะวันตกพร้อมกันนี้อุตสาหกรรมต่อเรือสำเภาจีนของไทยก็หมดบทบาทไปด้วย นับตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา³⁷

4.2 โจรสลัดกับวิถีชีวิตของแรงงานจีนอพยพ โจรสลัดจีนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในท้องทะเลในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 เหตุผลที่ชาวจีนโดยเฉพาะจีนทางใต้ที่อยู่ติดทะเลหันเหมาเป็นโจรสลัดกันมากเป็นเหตุผลเดียวกับที่ชาวจีนเดินทางมาใช้ชีวิตในโพ้นทะเล สถานภาพของชาวจีนอพยพที่มาใช้ชีวิตในดินแดนใหม่ในการเป็นพ่อค้า ผู้อพยพ กุ๊ส และโจรสลัดเหล่านั้นมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดมาก ในช่วงที่ท้องทะเลไร้อำนาจควบคุม

และทะเลได้เป็นทางออกของชาวจีนที่หนีความอดอยากจากแผ่นดินเกิด โดยเฉพาะในช่วงเมื่อเกิด สงครามฝิ่นใน พ.ศ.2382-2385 (1839-1842) และกบฏไต้เผิงใน พ.ศ. 2393-2407 (1850-1864) รวมระยะเวลา 25 ปี สงครามเหล่านี้ทำให้ประชาชนไม่สามารถทำมาหากินได้ ต้องหันหน้าออก ทะเลเพื่อแก้ไขปัญหาปากท้องของตน การเป็นโจรสลัดเป็นหนทางสำคัญหนทางหนึ่งเพื่อ แก้ปัญหาเรื่องปากท้องของตน และเมื่อเดินทางมาทำมาหากินในแผ่นดินใหม่แล้ว ชาวจีน อพยพจำนวนมากไม่สามารถหางานทำตามที่ต้องการได้ เนื่องจากจำนวนผู้อพยพมีมากเกินไป ความต้องการแรงงานของท้องถิ่น พวกนี้จึงหันเหไปเป็นโจรสลัดอีกเนื่องจากการเดินเรือสินค้า มากขึ้นในท้องทะเลในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 และรัฐบาลในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ยังไม่สามารถพัฒนากองทัพเรือที่มีแสนยานุภาพพอที่จะปราบโจรสลัดจีนที่ออกอาละวาดอยู่ใน ท้องทะเลลงได้

จากข้อมูลที่ศึกษาปรากฏว่าโจรสลัดจีนได้เข้าควบคุมท้องทะเลไทยนับตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นระยะที่โครงสร้างสังคมการเมืองในประเทศ จีนกำลังแตกสลายเนื่องจากการเข้ามาของตะวันตกที่กำลังเข้าคุกคามประเทศจีนและภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โจรสลัดจีนโดยทั่วไปนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ 1. พวก ที่แต่งเรือเพื่อเป็นโจรสลัด คอยปล้นสินค้าและทรัพย์สินของผู้คนที่อยู่ในเรือ 2. โจรสลัดที่แปลงตัว มาในรูปพ่อค้า ซึ่งจะโจมตีเรือของพ่อค้าด้วยกันเมื่อสบโอกาสและนำสินค้าที่ปล้นได้ไปขายตาม เมืองท่าการค้าต่างๆ โจรสลัดจีนทั้ง 2 ประเภทนี้มีอยู่ทั่วไป ตั้งแต่ตอนใต้ของประเทศจีนจนสุด ช่องแคบมะละกา มักจะหลบหลีกอยู่ตามเกาะหรือเขตน่านน้ำที่ผู้ปกครองท้องถิ่นให้การคุ้มครอง เรือสินค้าที่แล่นผ่านไปมาหากขาดการระมัดระวังและการเตรียมพร้อมที่ดีพอก็จะถูกปล้นสะดมได้ ปัญหาการออกอาละวาดควบคุมท้องทะเลของโจรสลัดจีนสร้างความไม่พอใจแก่ประเทศ มหาอำนาจยุโรป ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกาเหนือหรือฮอลันดา เนื่องจากเรือสินค้าของ ประเทศเหล่านี้ถูกปล้นสะดมบ่อยครั้ง เรือสินค้าพ่อค้าไทยก็ถูกปล้นสะดมอยู่บ่อยครั้งเช่นกันและ กลายเป็นปัญหาสำคัญของรัฐไทยที่แก้ไม่ได้ปัญหาหนึ่ง

การปล้นสะดมของโจรสลัดจีนครั้งใหญ่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2393 (1850) เหตุการณ์ครั้ง นี้รุนแรงมาก โจรสลัดได้ปล้นเมืองสงขลาจับตัวผู้รักษาเมืองรวมทั้งเผาจนเจ้าเมืองด้วย บรรดาขุน นางและราษฎรต่างแตกหนีกันไปหลบซ่อนโจรสลัดกลุ่มนี้³⁸ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว โจรสลัดภาคใต้มีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทะเลอันดามัน เนื่องจากทะเลด้านนี้ เป็นแหล่งขุดแร่ดีบุกที่สำคัญ มีเรือเดินสมุทรผ่านบริเวณนี้มาก และมีจีนอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ มากด้วย การที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาได้ทำให้โจรสลัดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อราคาแร่

ตีบวกตกต่ำพวกจีนกาลีในเมืองแร่ว่างงานก็มักจะหากินโดยการเป็นโจรสลัด หรือเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างกงสีเมืองแร่อื่นๆ พวกจีนกาลีก็จะหลบหนีหรือคอยดักปล้นสะดมฝ่ายตรงกันข้ามวิถีชีวิตการเป็นโจรสลัดนั้นเป็นหนทางที่ง่ายสำหรับชีวิตกาลีเมืองแร่อีกกาลีที่อยู่ในสภาพไร้การจ้างงานในพื้นที่ๆ อยู่ติดกับริมฝั่งทะเล³⁹

ความสำเร็จในการสร้างกองโจรสลัด เกิดจากพวกจีนเหล่านี้มีความสามารถในการเดินเรือ และเรือของโจรสลัดนั้นมีอาวุธที่ทันสมัย และขนาดใหญ่ มีอาวุธที่พร้อมมากกว่าเรือของกองทัพไทยเสียอีก โจรสลัดสามารถจัดหาเรือและอาวุธที่ทันสมัยโดยใช้เงินที่ได้จากการปล้นหรือใช้การเรียไ้เงินจากคนในกงสีเดียวกัน นอกจากเรือและอาวุธแล้ว กองโจรสลัดจีนยังมีระบบการจัดตั้งแบบกงสีอั้งยี่ด้วย คนในองค์กรมีความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน ผูกพันแบบพี่น้อง มีพิธีกรรมให้สัตย์สาบานว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันและเชื่อฟังคำสั่งบัญชาของหัวหน้าใหญ่ ความสัมพันธ์แบบนี้ใช้ได้ผลดีกับกิจกรรมที่ต้องเสี่ยงภัยอย่างยิ่งดังกิจกรรมการปล้นของโจรสลัด กองโจรสลัดในน่านน้ำทะเลไทยในช่วงทศวรรษแรกของพุทธศตวรรษ 2400 สามารถสร้างตัวเป็นเครือข่ายตลอดน่านน้ำทะเลด้านตะวันออกตั้งแต่จังหวัดตราดถึงชุมพร กองโจรสลัดมีทั้งออกปล้นและเรียกค่าคุ้มครองจากเรือที่เดินทางผ่านไปมาด้วย

การปราบปรามโจรสลัดจีนในท้องทะเลไทยที่ดำเนินการมายาวนาน ประสบความสำเร็จในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากเกิดจากแรงกดดันของทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสที่มีต่อรัฐบาลไทย อังกฤษนั้นเห็นว่าปัญหาโจรสลัดที่ปล้นเรือสินค้านี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการทำการค้าในภูมิภาคนี้ อังกฤษได้ดำเนินการปราบโจรเหล่านี้ตั้งแต่ทางจีนใต้จนถึงช่องแคบมะละกา และต้องการให้รัฐบาลไทยร่วมมือในการปราบปรามด้วย มิฉะนั้นการปราบปรามของอังกฤษก็จะไม่ประสบความสำเร็จ อังกฤษนั้นใช้มาตรการกดดันรัฐบาลไทยหลายอย่างได้แก่ การกล่าวตำหนิอย่างรุนแรง การส่งกองทัพเรือมาช่วยปราบ การให้คำแนะนำในการปราบและแนะนำการใช้เรือที่เหมาะสมในการปราบ⁴⁰ ดังจะเห็นว่าในระยะนี้รัฐบาลไทยมีการพัฒนากองทัพเรืออย่างมาก เรือที่พัฒนาเหล่านี้ได้ใช้ในการปราบโจรสลัดจีนให้สงบลงได้

4.3 แรงงานจีนในอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย อุตสาหกรรมน้ำตาลทรายนับเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของไทยชนิดแรกที่ต้องใช้ทุนและแรงงานจำนวนมาก อุตสาหกรรมนี้รุ่งเรืองมากในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ น้ำตาลทรายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่สุดของไทยก่อนที่จะเข้ามา มีบทบาทแทนที่ภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง อุตสาหกรรมน้ำตาลทรายของไทยเริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2353 (1810) ซึ่งตรงกับสมัยของรัชกาลที่ 2 ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2366 (1823) แหล่งปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลทรายสำคัญของไทยจะอยู่บริเวณภาคกลางรอบๆ

กรุงเทพฯ ได้แก่บริเวณฝั่งแม่น้ำท่าจีน อันมีเมืองสำคัญคือนครปฐม สมุทรปราการและนครชัยศรี บริเวณเหล่านี้มีโรงงานหีบอ้อยถึง 23 โรง บริเวณแม่น้ำแม่กลองมีเมืองสมุทรสาครและราชบุรี และบริเวณแม่น้ำบางปะกงอันมีเมืองฉะเชิงเทราเป็นเมืองสำคัญมีโรงหีบอ้อยอยู่ถึง 30 โรง⁴¹

การที่อุตสาหกรรมน้ำตาลทรายเจริญเติบโตส่วนหนึ่งมาจากการได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลส่งเสริมให้ราษฎรทั้งไทยจีนปลูกอ้อย ผู้ที่ลงทุนในอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ 1. พระมหากษัตริย์ เจ้านาย เชื้อพระวงศ์ทั้งหลาย 2. ขุนนางผู้มั่งคั่ง และ 3. พ่อค้าชาวจีน ขุนนางผู้เข้าเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำตาลมากที่สุดคือขุนนางตระกูลขุนนาค พ่อค้าจีนที่เข้ามีผลประโยชน์ในอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายนี้เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มคนที่ลงทุนในการค้าเรือสำเภากับต่างประเทศ คนเหล่านี้จะมีฐานะเป็นเจ้าของภาชีนายอากรให้แก่ เจ้าภาชีน้ำตาลทราย เจ้าภาชีน้ำอ้อย และเจ้าภาชีพื้นโรงงานน้ำตาล นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าจีนขนาดเล็กที่ลงทุนเองคือบรรดาหลงจู้ทั้งหลายพ่อค้าพวกนี้จะดูแลโรงงานน้ำตาลของตนเอง พ่อค้าชาวจีนที่มีฐานะเป็นเจ้าของภาชีนายอากรและหลงจู้โรงงานทั้งหลายถือว่าเป็นผู้ที่ดำเนินการผลิตและการค่าน้ำตาลทรายอย่างแท้จริง ความสัมพันธ์ระหว่างหลงจู้และเจ้าภาชีน้ำตาลก็คือ เมื่อหลงจู้ไม่มีเงินก็มักจะขอยืมจากเจ้าภาชีน้ำตาล และส่งมอบน้ำตาลทรายที่ผลิตได้แทนการชดใช้เงิน ส่วนเจ้าภาชีน้ำตาลก็จะได้รับการอุปถัมภ์จากชนชั้นสูงของสังคมไทยทั้งพระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ และขุนนางให้ได้เป็นเจ้าภาชีนายอากร โดยเจ้าภาชีนายอากรเหล่านี้ก็จะช่วยดูแลกิจการโรงงานน้ำตาลและกิจการค่าน้ำตาลทั้งปวงให้ชนชั้นสูง ความสัมพันธ์ของชนชั้นสูงในสังคมไทยกับเจ้าภาชีนายอากรน้ำตาลเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ตระกูล “ขุนนาค” เป็นตระกูลขุนนางที่มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมน้ำตาล ภาชีน้ำตาลทรายในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นภาชีผูกขาดเพียงรายเดียว ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีการแยกเขตออกเป็น 3 เขต และการซื้อขายน้ำตาลทรายทั้งในรัชกาลที่ 2 และ 3 เป็นการซื้อขายแบบผูกขาดต้องซื้อขายผ่าน รัฐบาลเท่านั้น น้ำตาลทรายจึงกลายเป็นรายได้ที่มั่งคั่งแก่บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้อง⁴²

แรงงานที่ใช้ในโรงงานน้ำตาลทราย ตลอดจนหลงจู้ผู้ควบคุมโรงงานล้วนเป็นชาวจีน โรงงานแต่ละแห่งมีคนงานอยู่ระหว่าง 100-300 คน ขึ้นอยู่กับทุนและแรงงานที่จะหามาได้ ค่าจ้างโดยเฉลี่ยผู้ระดับล่างจะอยู่ประมาณ 6 บาทต่อ 1 เดือน และผู้ที่ทำงานเฉพาะ เช่น พ่อครัวจะอยู่ที่ 8 บาท 2 เดือนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2381 (1838) อัตราค่าจ้างนี้นับว่าสูงมากซึ่งมาจากการขายน้ำตาลทรายทำรายได้ดีให้แก่ผู้ลงทุน ประมาณว่าผู้ลงทุนจะได้กำไรประมาณร้อยละ 40-50 หลังจากหักค่าใช้จ่าย⁴³

ความสัมพันธ์ของแรงงานในไร่อ้อยและโรงงานน้ำตาลทรายจะใช้ระบบกงสี คือแรงงานจะแบ่งตามกลุ่มภาษา ได้แก่ แต่จิว ไหลหล่า และฮกเกี้ยน ถ้าหากหลงจู้หรือเจ้าของโรงงานเป็นจีนภาษาใด แรงงานก็จะเป็นจีนภาษานั้น พวกแรงงานจีนเหล่านี้จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทั้งกินและนอน มีคนทำหน้าที่หุงข้าวเรียกว่า จุงโพล่ง และกุสิด้องเชื้อฟังกำสั่งของซินเตง หรือหัวหน้าคนงานและหลงจู้ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในกงสีเดียวกันจะเป็นแบบพี่น้อง โรงงานน้ำตาลและไร่อ้อยบางแห่งจะมีความสัมพันธ์ในระดับแซ่ตระกูลเดียวกันเช่นกลุ่ม “แซ่ตัน” จะเข้าไปทำงานในโรงงานน้ำตาลแถบฉะเชิงเทรา พวกนี้จะมีการรวมกลุ่มและผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น และได้รับความไว้วางใจให้ควบคุมจุดสำคัญในเหตุการณ์ก่อกบฏของพวกอั้งยี่ เนื่องจากหัวหน้ากบฏแซ่ตันเหมือนกัน⁴⁴

ในปี พ.ศ. 2391 (1848) ได้เกิดเหตุการณ์ก่อกบฏของอั้งยี่โรงงานน้ำตาลทรายในเขตเมืองฉะเชิงเทรา เหตุการณ์ก่อกบฏครั้งนี้นับว่ารุนแรงมากเพราะพวกกบฏถึงขนาดฆ่าเจ้าเมืองตายและเข้ายึดเมืองฉะเชิงเทรา รัชกาลที่ 3 ได้ส่งกองทัพใหญ่เข้าไปปราบ ผู้ที่คุมทัพไปล้วนเป็นบุคคลสำคัญ ได้แก่ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ผลของการปราบ ปรากฏว่าพวกจีนกุสิด้องโรงงานน้ำตาลถูกฆ่าตายประมาณ 3,000 คน สาเหตุที่พวกจีนโรงงานน้ำตาลทรายก่อกบฏครั้งนี้ มาจาก 1. ความไม่พอใจเจ้าหน้าที่รัฐที่พวกจีนรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ การถูกเรียกสินบนเมื่อถูกดำเนินคดี 2. ปัญหาเรื่องการลักลอบจำหน่ายฝิ่นของบรรดาหลงจู้และหัวหน้ากงสีทั้งหลาย รัฐบาลใช้มาตรการปราบปรามอย่างเด็ดขาด ปัญหาทั้ง 2 นี้สร้างความไม่พอใจให้กับทั้งคนงานและหัวหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก⁴⁵

ในเหตุการณ์ก่อกบฏครั้งนี้ เราได้เห็นการจัดตั้งของพวกอั้งยี่เป็นชั้นๆ และเห็นการบัญชาการรบที่บรรดาสมาชิกจะต้องเชื่อฟังคำสั่งหัวหน้าอย่างเด็ดขาด มิฉะนั้นจะถูกประหารชีวิต การจัดตั้งของอั้งยี่ในเหตุการณ์นี้ เริ่มจากจีนสินทองซึ่งเป็นผู้ค้าฝิ่นรายใหญ่ของเมืองฉะเชิงเทราเป็นตัวเหี้ยใหญ่ จีนสินทองผู้นี้ได้ส่งลูกน้องของตนเองไปตามโรงงานหีบอ้อยและไร่อ้อยให้ไปจัดตั้งอั้งยี่ ทำพิธีสาบานตัวเข้าเป็นพรรคพวกเดียวกัน โดยแบ่งออกไปตามกลุ่มภาษา เป็นพวกฮกเกี้ยน แต่จิว ไหลหล่า และแคะ การจัดตั้งเป็นกลุ่มนี้ใช้ในการคุมกำลั้งและเข้ายึดเมือง หลงจู้เกือบทุกโรงงานน้ำตาลและไร่อ้อยได้เข้าร่วมในการกบฏครั้งนี้ และได้นำกุสิด้องโรงงานของตนเข้าร่วมด้วย นอกจากเข้าร่วมด้วยความสมัครใจแล้วยังเพราะกลัวว่าหากไม่เข้าร่วมก็จะถูกทำร้ายหรือถูกเผาโรงงาน การกบฏครั้งนี้มีการวางแผนการสู้รบอย่างดี มีการแบ่งหน้าที่กันและมีการจัดวางกำลั้งที่จะใช้ยึดเมือง โดยจีนสินทองหัวหน้าใหญ่เป็นผู้จัดหาอาวุธดินปืนอย่างครบถ้วนมีการ

ตั้งกองเสบียงทำหน้าที่หุงหาอาหารให้แก่กองทัพ นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมฝิ่นแจกให้แก่กุลีที่เข้าร่วม ผู้นำทัพในระดับต่างๆ ถือธงที่เป็นสัญลักษณ์ต่างกันและโพลีศรัทธาตามสีที่แบ่งการจัดทัพด้วย นับเป็นการทำสงครามอย่างเต็มรูปแบบของกองทัพอั้งยี่กับรัฐไทย

ถึงแม้ว่ากฎพวกนี้จะถูกรวบลงได้ แต่ปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างชุมชนจีนในเรื่องอั้งยี่กับฝิ่นก็ยังคงมีต่อมา และกลายเป็นเรื่องที่เกิดจันตัญญูให้ยอมรับสิ่งเหล่านี้ในสมัยต่อมา ในเหตุการณ์ครั้งนี้ เรายังได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในระบบกงสีที่ว่า แม้ลูกจ้างปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้างด้วยความซื่อสัตย์แล้วแต่ก็อาจได้รับโทษตายเมื่อนายจ้างต้องการ ในช่วงก่อนที่ทางการไทยจะปราบกบฏลงได้ ลางแห่งความพ่ายแพ้ได้ปรากฏขึ้นบรรดาหลงจู้ทั้งหลายซึ่งเป็นผู้นำกบฏ ได้คิดแผนโยนความคิดให้กับจีนบู๊ แซ่เฮงา ลูกจ้างผู้ใกล้ชิดผู้ร่วมในเหตุการณ์กบฏตั้งแต่ต้น เขาถูกบรรดาหลงจู้ช่วยกันจับตัวใส่เครื่องพันธนาการต่างๆ มาส่งให้ทางการไทย แล้วบอกว่าเขาเป็นตัวเสียใหญ่ผู้ก่อการคนสำคัญ แต่ทางการไทยไม่เชื่อและสั่งให้จับกุมหลงจู้ทั้งหมดที่เข้าร่วมด้วย เรื่องราวของจีนบู๊ผู้นี้ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในระบบกงสีแรงงานได้อย่างดี

4.4. แรงงานจีนในเมืองแร่ดีบุก การทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นอาชีพดั้งเดิมของราษฎรภาคใต้โดยมีชาวตะวันตกและชาวจีนเข้ามารับซื้อที่เหลือก็เก็บไว้เป็นส่วยให้แก่รัฐแทนแรงงานเกณฑ์ การเปลี่ยนแปลงการผลิตดีบุกเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รัฐได้อำนาจเจ้าภาชีนายอากรดีบุกขูดหาแร่ ซ้ำ และเก็บส่วยดีบุกของเมืองที่ตนได้รับการผูกขาด โดยสัญญาจะส่งดีบุกให้รัฐจำนวนมากน้อยตามความสมบูรณ์ของแร่ เจ้าภาชีนายอากรมีฐานะเป็นเจ้าเมืองด้วย ระบบนี้เรียกว่า “ระบบเหมาเหมือง” เจ้าเมืองเป็นผู้ได้รับสัมปทานในการทำเหมืองแร่จากรัฐ ขณะที่ราษฎรกลับถูกจำกัดสิทธิในการขูดหาแร่ในเขตอื่น ต้องขูดหาแร่เฉพาะในพื้นที่ของตนเอง เจ้าเมืองครอบครองสัมปทานพื้นที่มากและมีทุนมากได้ใช้แรงงานเกณฑ์ที่ไพร่จำต้องมอบให้แก่รัฐ และใช้การว่างจ้างที่มีค่าตอบแทนในอัตราที่ต่ำหรือบางครั้งไพร่ก็ได้เฉพาะเพียงอาหารเพื่อประทังชีวิตเท่านั้น ส่วนผลกำไรที่ได้รับจากการทำเหมืองแร่จะตกอยู่กับเจ้าเมืองทั้งสิ้น

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการผลิตขึ้นอีกครั้ง สืบเนื่องมาจากความต้องการแร่ดีบุกในตลาดโลกได้เพิ่มสูงขึ้น การใช้แรงงานเกณฑ์จากไพร่ไม่เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้เจ้าเมืองซึ่งเป็นเจ้าของสัมปทานต้องส่งมอบเงินให้รัฐจำนวนมากก็มีความจำเป็นต้องเพิ่มการผลิตเพื่อให้คุ้มค่างับสัมปทาน ความจำเป็นต้องเพิ่มการผลิตขึ้นนี้ แรงงานจีนจึงถูกนำมาใช้แทนแรงงานเกณฑ์จากไพร่ โดยเจ้าเมืองที่ผูกเกิดได้

ชักชวนชาวจีนที่อยู่ป็นิ่งให้มาร่วมหุ้นและจัดหาแรงงานเข้ามาใช้ในการทำเหมืองด้วย การดำเนินการนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยในการให้กู้ยืมเงินไปใช้ดำเนินการก่อน รัฐบาลเองได้รับค่าตอบแทนในรูปอากรตีบูก ค่าผูกปี่ชาวจีนและภาษีการค้าที่เพิ่มขึ้น การลงทุนทำเหมืองแร่ตีบูกและการค้าตีบูกได้เพิ่มขึ้นอย่างมากภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2398 (1855) ระหว่างไทยและอังกฤษ ตีบูกเป็นสินค้าที่พ่อค้าเอกชนสามารถซื้อขายและลงทุนทำเหมืองได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามการอนุญาตให้ทำเหมืองยังอยู่ในอำนาจของเจ้าเมือง ระบบเหมืองแร่ได้ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2425 (1882) หลังจากนั้นอำนาจในการขอทำเหมืองแร่และการเก็บภาษีอยู่ในมือของรัฐบาลกลาง ซึ่งจะจัดส่งข้าหลวงไปดูแลเมือง⁴⁶

กุลิที่เข้ามาทำงานในเหมืองแร่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนมาจากเมืองเฮ้หมิง โดยในครั้งแรกที่เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 เกือบทุกคนจะเดินทางผ่านมลายูและป็นิ่ง เหมืองแร่ในภาคใต้ไม่มีกุนำ กุลิเข้ามาเองโดยตรง กุลิที่เดินทางเข้ามาทำงานในเหมืองแร่ตีบูกสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ 1. พวกอิสระ 2. พวกตัวสินเชื่อ กุลิที่อพยพมาอย่างอิสระเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ส่วนพวกตัวสินเชื่อจะมีนายหน้าไปจัดหาตั้งแต่หมู่บ้านในประเทศจีน ระบบการจัดหาแรงงานโดยผ่านนายหน้านี้จะมืบทบาทมากในระยะเวลาที่เกิดการขาดแคลนแรงงาน ในสมัยที่ระบบการปกครองเป็นแบบระบบเหมือง เจ้าเมืองได้ให้เงินแก่บริษัทนายหน้าไปจัดหากุลิมา ต่อมาเมื่อรัฐบาลเข้าปกครองเองโดยตรง รัฐบาลได้ทำตามข้อเสนอของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ที่เสนอให้เจ้าภาษีฝิ่นเป็นผู้จัดหาโดยรัฐบาลได้สนับสนุนเงินในการจัดเรือไปบรรทุกกุลิ ระบบตัวเครดิตที่นำกุลิเข้ามาทำงานในเหมืองแร่นี้ได้หมดไปเมื่อสิ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กุลิที่เดินทางเข้ามาในระยะเวลาหลังเป็นกุลิอิสระ เข้ามาตามคำชักชวนของญาติ⁴⁷

วิถีชีวิตของกุลิในเหมืองแร่ตีบูกเป็นระบบกงสี กุลิเหมืองแร่ส่วนใหญ่เป็นโสด ทำงานอยู่กับนายเหมืองที่เป็นชาวจีนซึ่งมักจะเป็นคนแซ่เดียวกันมีความผูกพันแบบพี่น้อง จะถูกใช้เพื่อกลบเกลื่อนความแตกต่างทางชนชั้น กงสีจะเป็นทั้งแหล่งชุดแร่ สำนักงาน บ้านพักอาศัยของนายเหมืองและลูกจ้าง มีร้านค้าเครื่องอุปโภค บริโภค โรงฝิ่น บ่อน สุรา ภายในกงสีหนึ่งๆ จะมีกุลิรวมอยู่ด้วยกันเป็นร้อยคน นายเหมืองจะมีฐานะเป็นเจ้าของกงสีและมีบารมีมาก สามารถเขี่ยตีกุลิได้ หากเห็นว่าเกียจคร้าน นายเหมืองจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าเมืองมาก และจะมีฐานะเป็นหัวหน้าตันแซซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ปกครองชุมชนจีนในแซ่ตระกูลของตนเองด้วย นอกจากนี้ก็จะมีฐานะเป็นหัวหน้าสมาคมลับหรืออั้งยี่ด้วย กงสีทุกแห่งจะต้องจัดหาฝิ่น บ่อนเบี้ย และสุราไว้ในกงสี เพื่อล่อให้กุลิยอมใช้ชีวิตอยู่ในกงสีและอบายมุขเหล่านี้ยังเป็นวิธีการที่เจ้าของ

เหมืองใช้ในการหาผลประโยชน์จากเกลือ นอกจากนี้นายเหมืองยังตั้งโรงจํานำและรับส่งโพยก๊วนให้เกลืออีกด้วย ชีวิตในกองสีของเกลือนี้ขึ้นอยู่กับวงจรไม่จําเป็นต้องออกมาสู่สังคมภายนอก⁴⁸

สภาพการทำงานของเกลือในกองสีคือ เกลือจะต้องทำงานวันละ 10 ชั่วโมง ปีหนึ่งหยุดได้ 7 วัน ตามวันนักขัตฤกษ์ของชาวจีนได้แก่ ตรุษจีน ไหว้เจ้า กรณียเจ็บป่วยสามารถหยุดได้มากที่สุดไม่เกิน 30 วัน ค่าตอบแทนที่ได้รับเกลือสระจะได้รับประมาณ 30-40 เหรียญมาเลย์ ส่วนเกลือสินเธอกี้จะต้องทำงานเป็นเวลา 1-3 ปี โดยไม่ได้เงินเดือน ทั้งนี้เพื่อหักค่าใช้จ่ายค่าเดินทางจนกว่าจะครบ นายเหมืองจะจ่ายเงิน 6 เดือนต่อครั้งหลังจากการขายแร่ได้ แต่ถ้าช่วงไหนที่นายเหมืองขาดทุนจากการขายแร่อาจจ่ายเพียงครึ่งเดียวซึ่งก็จะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างนายเหมืองและเกลือ⁴⁹

เกลือเหมืองแร่ไม่ใช่แหล่งผลประโยชน์ของนายเหมืองเท่านั้นนับแต่ยังเป็นแหล่งผลประโยชน์ของรัฐบาลไทยด้วย รัฐบาลสนับสนุนให้มีการนำเกลือเงินมาใช้ในการทำเหมืองแร่ โดยรัฐบาลคาดหวังว่าจะได้รับภาษีจากการผลิตและการค้าดีบุก ภาษีที่เก็บจากคนผ่านด่านเข้าเมือง ค่าผูกปี้ชาวจีนที่อยู่ในไทยทุก 3 ปี รายได้จากการสูบฝิ่น ค่าอากรสุรา ประมาณว่าในปี พ.ศ. 2434 (1891) คนจีนคนหนึ่งจะต้องเสียภาษีในรูปแบบต่างๆ ให้แก่รัฐไม่ต่ำกว่าคนละ 40 บาท คนจีนในภาคใต้มีจำนวนตั้งแต่ 100,000 ถึง 200,000 คน รัฐจะมีรายได้จากคนจีนถึงปีละ 4-8 ล้านบาท⁵⁰ จากการรัฐมีผลประโยชน์ในเกลือเงินมากนี้ นโยบายที่รัฐออกมาจึงเป็นนโยบายเลี้ยงอั้งยี่ในสมัยสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งทำแบบระบบกับตันเงินและระบบกังจูของอังกฤษที่ใช้ในการปกครองมลายู คือให้หัวหน้าตันแซซึ่งเป็นหัวหน้าสมาคมลับและนายเหมืองไปปกครองเกลืออีกทีหนึ่ง รัฐบาลเป็นผู้รับผลประโยชน์จากหัวหน้าตันแซเท่านั้นไม่ต้องทำหน้าที่ในการปกครอง⁵¹

สมาคมลับของเหมืองแร่ภาคใต้แบ่งออกเป็น 2 กองสีใหญ่ที่สำคัญ คือ 1. ปูนเถ่าก และ 2. ยี่หิน ต่อมาพวกยี่หินขัดแย้งกันเองเลยแยกออกมาตั้งเป็นโฮเซง สมาคมลับอั้งยี่คาดว่าอาจจะก่อตั้งเป็นครั้งแรกที่ภูเก็ตในสมัยรัชกาลที่ 2 ภายหลังจากมีการก่อตั้งสมาคมลับที่ปีนังในปี พ.ศ. 2342 (1799) สมาคมลับที่จัดตั้งที่ภูเก็ตมีสายสัมพันธ์กับสมาคมลับของปีนัง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งเพื่อรวบรวมกลุ่มปกครองตนเอง และต่อต้านอำนาจการปกครองของอังกฤษ สมาคมลับที่จัดตั้งขึ้นมาหลายแห่งมีการแข่งขันทางผลประโยชน์และนำไปสู่ความขัดแย้งกันเป็นประจำ และก็ไม่ได้แสดงอุดมการณ์ในการต่อต้านราชวงศ์แมนจู ฟันฟูราชวงศ์หมิง เช่น สมาคมลับในประเทศจีน สมาคมลับ 3 แห่งในภาคใต้มีสาขาย่อยๆ ประจำอยู่ตามแหล่งขุดหาดีบุกทั่วภาคใต้ และมีการติดต่อช่วยเหลือเป็นเครือข่ายเดียวกัน เครือข่ายนี้เชื่อมโยงไปยังปีนังด้วย⁵²

เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกงสีอั้งยี่กลุ่มต่างๆ ในภูเก็ตขัดแย้งกันในระแวกความขัดแย้งจะปรากฏมาในรูปความขัดแย้งระหว่างกงสีในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่นในปี พ.ศ. 2410 (1867) การต่อสู้ของพวกยี่หิ้นและพวกปุ่นเถ่ากงที่ถูกเกิดในเรื่องแย่งชิงสายน้ำลำแร้ว ความขัดแย้งของพวกอั้งยี่ที่กรรมกรต่อสู้กับนายเหมืองที่กดขี่ขูดรีดแรงงานตนในเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2419 (1876) เนื่องจากราคาค่าดีบุกตกต่ำและนายเหมืองไม่ยอมจ่ายค่าแรงตามสัญญาที่ตกลง นอกจากนี้กรรมกรยังต่อสู้กับรัฐไทยที่ขูดรีดภาษีต่างๆ จากกรรมกรมาตลอดเช่นกัน ในปีที่เกิดเหตุการณ์ รัฐบาลได้มีนโยบายหารายได้จากชาวจีนอพยพมากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้ปกครองท้องถิ่นต้องขึ้นค่าผูกปี้จาก 40 เซนต์ เป็นคนละ 2 เหรียญ 60 เซนต์ การถูกบีบคั้นทางเศรษฐกิจทำให้กรรมกรตกงานและแรงกดดันจากรัฐบาลไทยที่เรียกว่าเงินค่าผูกปี้มากขึ้น นอกจากนี้กรรมกรยังรู้สึกว่าไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ปกครองท้องถิ่นในการพิจารณาคดีความต่างๆ ทำให้กรรมกรเหมืองแร่ลุกขึ้นสู้ต่อการจลาจลทั่วทั้งเหมืองแร่ภาคใต้ โดยเริ่มต้นจากระนอง และลุกลามมาถึงภูเก็ต เหตุการณ์ครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นความเสื่อมของระบบกงสีในการควบคุมแรงงานแบบเดิม หัวหน้ากงสีซึ่งเป็นเจ้าของเหมืองไม่อาจควบคุมแรงงานให้อยู่ภายใต้อำนาจอย่างเด็ดขาดของตนเหมือนเดิม ส่วนเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2421 (1878) เป็นเหตุการณ์ที่พวกอั้งยี่ปุ่นเถ่ากงยกกำลังเข้าปล้นและฆ่าพระอิศราชัย เจ้าเมืองกระบี่ ก็เป็นเหตุการณ์แสดงถึงความขัดแย้งทางผลประโยชน์ของบรรดาหัวหน้ากงสีที่ใช้กำลังของกรรมกรในสังกัดของตนเองเป็นเครื่องมือในการจัดการ⁵³

4.5 แรงงานจีนในโรงสีข้าว โรงเลื่อย และกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ในเมืองหลวง
 กุลีในโรงสี โรงเลื่อย และกิจกรรมสาธารณะมีความแตกต่างจากกุลีอื่นๆ เนื่องจากกุลีกลุ่มนี้เกิดขึ้นในเมืองหลวงและเป็นกุลีที่เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบการค้ำระบบทุนนิยมซึ่งเกิดขึ้นในตอบปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิถีชีวิตของกุลีจึงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปด้วย กุลีในโรงสีและโรงเลื่อยไม่ต้องใช้ชีวิตที่โดดเดี่ยวอยู่ในกงสีการผลิตเหมือนกุลีกลุ่มอื่นเช่นเดียวกับกุลีในกิจกรรมสาธารณะก็เกิดขึ้นในเมืองหลวง ซึ่งเป็นโลกที่เปิดกว้างในการใช้ชีวิตถึงแม้ยังคงหลงเหลือระบบอั้งยี่ที่คอยควบคุมอยู่บ้างก็ตาม แต่ระบบอั้งยี่ก็กำลังถูกทำลายด้วยการสร้างอำนาจรัฐใหม่ที่เข้มแข็งพร้อมกับกองทัพแบบตะวันตกที่มีประสิทธิภาพในการปราบปรามมากขึ้น การนำผู้หญิงชาวจีนเดินทางเข้ามาด้วยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436 (1893) เมื่อรัฐบาลจีนอนุมัติให้เดินทางออกนอกประเทศได้โดยไม่ผิดกฎหมายทำให้กุลีไม่ต้องใช้ชีวิตโดดเดี่ยวเหมือนแต่เดิมโดยเขาสามารถเอาครอบครัวเข้ามาได้ด้วย กุลีในเมืองมีความเป็นอิสระมากกว่า กุลีสามารถ

พักอาศัยได้ทั้งในและนอกโรงสีข้าว โรงเลื่อย และพักอาศัยอยู่กับเครือญาติ การสูบฝิ่นก็เช่นเดียวกันกุลีกี่ไม่จำเป็นต้องสูบฝิ่นภายในโรงสีและโรงเลื่อย แต่สามารถเลือกที่จะสูบฝิ่นตามโรงฝิ่นต่างๆ ที่ตั้งอยู่ตามแหล่งที่เป็นชุมนุมของกุลีกี่ทั้งใกล้โรงสี โรงเลื่อย และท่าเรือต่างๆ ถึงแม้ว่าฝิ่นจะมีการลักลอบและจำหน่ายภายในแหล่งทำงานของกุลีกี่เหล่านี้ก็ตาม กุลีกี่รับจ้างทำงานสาธารณะก็เช่นเดียวกันอาจจะอยู่กับเจ้าแก็หรือไม่กี่ได้

นอกจากนี้กุลีกี่ยังสามารถหาบ่อนการพนัน โรงสุรา ตลอดจนสามารถส่งไปรษณีย์ไปให้ญาติพี่น้องได้นอกแหล่งผลิตด้วย อย่างไรก็ตามกุลีกี่เกือบทั้งหมดยังต้องสังกัดสมาคมลับหรือองค์กรอั้งยี่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะมีเพียง 3 กลุ่มใหญ่ๆ เท่านั้นคือ พวกเงาะ ชิวลิก็้อ และเงี้ยก พวกเงาะจะเป็นพวกกุลีกี่ในโรงสี พวกชิวลิก็้อจะเป็นพวกกุลีกี่เรือฉลอม และพวกเงี้ยกจะเป็นพวกกุลีกี่ที่อยู่ตามห้างร้าน วัตถุประสงค์การตั้งกลุ่มอั้งยี่นี้ขึ้นมาก็เพื่อหาประโยชน์จากการค้าแรงงาน พวกหัวหน้าอั้งยี่เหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นนายหน้าค้าแรงงาน หรือที่เรียกว่า “เจ้าแก็” ซึ่งจะควบคุมแรงงานตั้งแต่คนเหล่านี้เดินทางเข้ามาและเป็นผู้จัดหางานให้กุลีกี่เหล่านี้ทำโดยได้รับผลประโยชน์ในรูปของค่าชดเชยที่แรงงานเหล่านี้จะต้องจ่ายให้จากค่าเดินทางและค่าเช่าร่วมอยู่ในโรงสีอั้งยี่ การที่กุลีกี่มีความจำเป็นต้องเข้าสังกัดในองค์กรอั้งยี่ตั้งแต่เดินทางเข้ามา ก็เพราะต้องการให้หางานให้ทำและเพื่อขอความคุ้มครองจากการถูกรังแก ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเป็นประจำโดยรัฐบาลไทยยังไม่สามารถเข้าไปจัดการปัญหาเหล่านี้ได้⁵⁴

โรงสีนั้นเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ และแหล่งที่มีกุลีกี่สังกัดอยู่มากที่สุด ผู้ที่ลงทุนในโรงสีนั้น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1. พ่อค้าตะวันตก 2. ชนชั้นสูงในสังคมไทย นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ และขุนนางผู้ใหญ่ และ 3. นายทุนพ่อค้าชาวจีนซึ่งก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามแหล่งที่มาของเงินทุนคือ พวกเจ้าภาษีนายอากร และพวกพ่อค้าที่สะสมทุนอย่างอิสระ โรงสีของนายทุนทุกประเภทใช้แรงงานชาวจีนทั้งหมด และโรงสีทุกแห่งจะมีหลงจู้เป็นผู้ดูแลทั้งการผลิตและควบคุมคนงานรวมทั้งเป็นผู้ที่ช่วยเหลือทางด้านการค้าให้แก่เจ้าของด้วย ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ลงทุนโดยแท้จริงจะแยกตัวออกจากโรงสีที่เป็นแหล่งผลิตและแยกตัวออกจากกุลีกี่โดยพวกนี้จะมีบ้านที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแยกออกไปต่างหาก ความเป็นชนชั้นระหว่างนายทุนและแรงงานจะถูกแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

กุลีกี่ในโรงสีสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กุลีกี่ที่อยู่ประจำในโรงสีพวกนี้จะได้รับเป็นเงินเดือน และได้รับการเลี้ยงดูจากโรงสี ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือกุลีกี่ประเภทรับเหมาทำงาน พวกนี้จะได้รับค่าจ้างทำงานเป็นทั้งรายวันและเป็นปริมาณงานที่ทำได้ แต่จะไม่ได้รับการเลี้ยงดู กุลีกี่ประเภทหลังนี้มีความเป็นอิสระมากคือสามารถตระเวนไปทำงานตามที่ต่างๆ ที่มีงานให้ทำโดยมี

หัวหน้างานเป็นผู้รับช่วงหางานให้ กุ๊ลิจะทำงานตามโรงสีและอยู่กับหัวหน้าที่รับช่วงงานอยู่กับกลุ่มภาษาเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นพวกและพี่น้องกัน เป็นการสะดวกที่จะใช้ภาษาในการสื่อสารด้วยกัน⁵⁵

กุ๊ลิทำงานสาธารณะต่างๆ ของเมืองหลวงก็มีอยู่จำนวนมากเช่นกัน เมืองหลวงกรุงเทพฯ ที่เติบโตขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางการค้าเพื่อส่งออกและเป็นศูนย์กลางการปกครอง ทั้งการค้าและการปกครองทำให้กรุงเทพฯ มีกิจกรรมสาธารณะต่างๆ เกิดขึ้นมาก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลยังไม่ได้เตรียมคนพร้อมที่จะทำงานนี้ จึงต้องอาศัยชาวจีนที่อพยพเข้ามาทำงานแทน กุ๊ลิประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นกุ๊ลิที่เดินทางเข้ามาใหม่ ยังไม่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในแผ่นดินใหม่ และเป็นพวกที่ไม่มีความรู้ กล่าวได้ว่าผู้ที่มาทำงานสาธารณะเป็นกุ๊ลิระดับล่างสุด งานที่ทำได้แก่ กวาดถนน รดน้ำถนน ขนถ่ายอุจจาระ ขุดคลอง ตัดถนน ทำทางรถไฟ ทำงานในโรงราง รถลาก นอกจากนี้ยังมีพวกประกอบอาชีพส่วนตัวที่ใช้แรงงาน ได้แก่ เลี้ยงหมู ทำงานในโรงฆ่าสัตว์ เลี้ยงเป็ด ปลูกผัก ทำสวนพลู เป็นต้น กุ๊ลิกลุ่มนี้มักตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าแ่ก้ค้าแรงงาน ยกเว้นกุ๊ลิที่มีอาชีพอิสระคือพวกลากรถ เลี้ยงหมู หรือปลูกผัก แต่คนเหล่านี้ก็มีวิถีชีวิตไม่ต่างกันมากนัก คือใช้ชีวิตอย่างลำบากในเมืองหลวง กุ๊ลิทำงานรถไฟต้องใช้ชีวิตเสี่ยงภัยจากการทำงานและสภาพแวดล้อมที่อันตรายจนต้องเสียชีวิตไปในระหว่างการทำงานเป็นจำนวนมาก เจ้าแ่ก้ค้าแรงงานมักจะใช้การจัดตั้งประเภทอั้งยี่ควบคุมกุ๊ลิและแย่งชิงงานมาให้กุ๊ลิทำอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตามความล้มเหลวในระบบการควบคุมแรงงานเช่นนี้กำลังถูกท้าทายกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ในเมืองหลวงขณะนั้น

การต่อสู้ของกุ๊ลิในกรุงเทพฯ เกิดขึ้น 3 ครั้งใหญ่คือใน พ.ศ. 2432 (1889) ใน พ.ศ.2453 (1910) ใน พ.ศ.2454 (1911) การต่อสู้ครั้งแรกเป็นการต่อสู้กันเองระหว่างอั้งยี่ 2 กลุ่มคือ พวกซิวลี่ก๊อ กับพวกเงง และเงง (ตัวกงสี) การวิวาทกันครั้งนี้นับว่าเป็นครั้งใหญ่มีกุ๊ลิเข้าร่วมฝ่ายละ 1,000 กว่าคน มีการปิดถนนที่จะต่อสู้กันถึง 2 วัน บริเวณถนนเจริญกรุง ตั้งแต่ยานนาวาถึงถนนตก ทางรัฐบาลได้ใช้ทั้งทหารบกและทหารเรือเข้าปราบปรามนับว่าเป็นการต่อสู้ของกุ๊ลิครั้งใหญ่ที่สุดของกรุงเทพฯ สาเหตุการต่อสู้นั้นมาจากปัญหาสะสมที่มีมายาวนานคือเรื่องปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและปกป้องเพื่อนร่วมสมาคมซึ่งมักจะเป็นเรื่องแย่งงานกันทำ เหตุการณ์ก่อจลาจลของอั้งยี่ในครั้งนี้ทำให้รัฐบาลตัดสินใจเด็ดขาดที่จะยกเลิกสมาคมลับโดยการให้พระราชบัญญัติอั้งยี่ พ.ศ. 2440 (1887)⁵⁶ ความพยายามสลายกลุ่มอำนาจต่างๆ ที่อยู่

นอกเหนือจากรัฐก็เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการปฏิรูปการปกครอง ที่รวมศูนย์อำนาจสู่รัฐส่วนกลาง สร้างเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชด้วย

ส่วนการเคลื่อนไหวต่อสู้ของก๊วนครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2453 (1910) เป็นการต่อสู้ระหว่างก๊วนกับอำนาจรัฐส่วนกลางซึ่งไม่เคยมีปรากฏมาก่อนเช่นกัน การต่อสู้ที่ผ่านมาจะเป็นการต่อสู้กันเองหรือไม่ก็กับผู้ปกครองท้องถิ่นเท่านั้น สาเหตุที่ต่อสู้ครั้งนี้มาจากความไม่พอใจที่รัฐบาลเพิ่มอัตราค่าผูกมัดจากชาวจีนเป็นคนละ 6 บาทต่อปี ซึ่งแต่เดิมเสียคนละ 4 บาทต่อ 3 ปี ก๊วนที่เข้าร่วมครั้งนี้ถูกควบคุมโดยอั้งยี่ที่ควบคุมก๊วนอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งหมด ทั้งก๊วนโรงสี โรงเลื่อย ทำน้ำและก๊วนในกิจการต่างๆ โดยมีทั้งถูกควบคุมให้เข้าร่วมและถูกข่มขู่บังคับให้เข้าร่วม ประมาณว่าอาจจะถึงหมื่นคน รัฐบาลได้ใช้กำลังทหารที่เตรียมไว้ถึง 20,000 คน ในการเข้าปราบปรามและควบคุมพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ โดยเฉพาะบริเวณชุมชนจีน แหล่งการผลิตโรงสี โรงเลื่อย ตลอดจนแนวถนนเจริญกรุง และริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เหตุการณ์ครั้งนี้สามารถปราบปรามลงได้ในที่สุด มีการใช้การเนรเทศกับผู้ที่มีหลักฐานกระทำผิดอย่างชัดเจน การก่อเหตุการณ์ครั้งใหญ่นี้รัฐบาลเชื่อว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังคือ หัวหน้าอั้งยี่ใหญ่ของกรุงเทพฯ คือ จินฮง หรือยี่กฮง ผู้ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระอนุวัตน์ราชนิยาม (สง เตะชะวนิช) จินฮงผู้นี้เป็นเจ้าของภาษีห่วยรายใหญ่ของกรุงเทพฯ เป็นผู้มีบทบาทในชุมชนจีนสูงและยังเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการก่อเหตุการณ์ในครั้งนี้รัฐบาลไทยเชื่อว่าฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนจินฮงด้วย⁵⁷ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้เป็นสัญญาณของการสิ้นสุดของระบบกงสีอั้งยี่และผู้นำชุมชนแบบเดิม ความล้มเหลวของการต่อสู้ครั้งนี้มาจากการที่รัฐไทยสามารถสร้างกองทัพที่เข้มแข็งปราบปรามการก่อกบฏของพวกเขาอั้งยี่ได้อย่างราบคาบ นับเป็นชัยชนะของรัฐบาลปฏิรูปที่สามารถรวมศูนย์อำนาจรัฐได้อย่างสมบูรณ์

หลังจากเหตุการณ์นี้ทางรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติเนรเทศ พ.ศ. 2455 (1912) และพระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ. 2457 (1914) รวมถึงพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกหลายฉบับดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องความเสื่อมของระบบกงสี นอกจากนี้ยังพยายามลดบทบาทของจินฮงในการประมูลภาษีห่วย รวมทั้งโอนกิจการพนันทั้งหมดมาดูแลในปี พ.ศ. 2459-2460 (1916-1917) มาตรการของรัฐนี้ได้มีส่วนสำคัญในการสลายตัวของผู้นำกงสีอั้งยี่ หลังจากนั้นก็ไม่มียี่กฮงกลุ่มใหญ่ๆ อีก คงเหลือแต่อั้งยี่ที่เป็นกลุ่มนักเลง อันธพาลซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มเล็กๆ จำนวนมาก นับเป็นการสิ้นสุดยุคแรงงานในระบบกงสี ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19

ในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของกรรมกรรรางในปี พ.ศ.2454 (1911) กรรมกรรรางนัดหยุดงานพร้อมกันหมดเนื่องจากไม่พอใจนายจ้างที่ได้คนงานออกอย่างไม่ยุติธรรม กรรมกรที่เข้า

ร่วมหยุดงานในครั้งนี้มีทั้งกรรมกรไทยและจีน การสไตรก์ยุติลงด้วยฝ่ายนายจ้างยอมอ่อนข้อ ยอมเจรจากับฝ่ายกรรมกร เนื่องจากรัฐบาลไทยเข้าช่วยเจรจาให้ เพราะการหยุดงานของกรรมกรกระทบถึงการเดินรถรางในกรุงเทพฯ ผลของการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์นี้ทำให้มีการปรับปรุงสวัสดิภาพของกรรมกรเรื่องการรักษาพยาบาล ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ในเรื่องการว่าจ้างในประเด็นอื่นๆ ต่อไป

ระบบกงสีเป็นระบบการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ชาวจีนนำเข้ามาใช้นับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เพื่อจัดการผลิตในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพื่อสนองตอบความต้องการสินค้าจากประเทศจีน ต่อมาเมื่อนิยมจากตะวันตกเข้ามาในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ระบบกงสีนี้ก็ถูกใช้ในการจัดการผลิตเพื่อสนองตอบทุนนิยมจากตะวันตกเช่นกัน ระบบนี้จึงเป็นระบบที่สำคัญที่เป็นแหล่งกำเนิดเงินทุนและแรงงานของดินแดนต่างๆ ในภูมิภาคนี้ รวมทั้งของประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องนี้ในประเทศไทยผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาเรื่องราวของระบบกงสีนี้เพิ่มเติม และควรนำเรื่องราวของระบบกงสีไปพิจารณาในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนและแรงงานรับจ้างในประเทศไทย

อ้างอิง

1. พรรณี บัวเล็ก. การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย : บทสำรวจสถานะความรู้.
งานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักพิมพ์สยาม,
2544. หน้า 104-105.
2. เรื่องเดียวกัน หน้า 62-64.
3. เรื่องเดียวกัน หน้า 68-79.
- 4.. Wang, Tai Peng. *The Origins of Chinese Kongsu*, 2nd printing Pelanduk Publication,
Selangor Darul Ehsan, Malaysia, 1995.
5. Trocki, Carl A. *Opium and Empire : Chinese Society in Colonial Singapore 1800-
1900*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1990.
6. Chew, Daniel. *Chinese Pioneers on the Sarawak Frontier 1841-1941*, Oxford
University Press, Singapore, 1990.
7. Trocki, Carl A. *Opium and Empire : Chinese Society in Colonial Singapore 1800-
1900*, pp.15-16.
8. Ibid., pp. 18-19.
9. สวี เล้าหลิน (แปลโดย ไสว วิศวานันท์) “ นโยบายชาวจีนโพ้นทะเลของราชวงศ์ชิง” **ชาวจีน
แต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอื่นๆที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรื่องจางหลิน(2310-
2393)** สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534 หน้า 37-48.
10. Irick, Robert L. *Ch'ing Policy toward the Coolie Trade 1847-1878*, Chinese
Material Center, The Republic of China, 1982. pp.6-8.
11. Yen, Ching- hwan. *Coolie and Mandarins : China's Protection of Overseas
Chinese during the Late Ch'ing Period (1851-1911)*, Singapore University Press,
National University of Singapore, 1985. pp.119.122.
12. Crawford, Cambell Persia. *Chinese Coolie Emigration within the British Empire*,
Great Britain, Frank Cass & Co., Ltd., 1971, pp.2-6.
13. ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล “ การควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนการปฏิรูปการ

ปกครอง 2325(1782)-2335(1892) "ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคที่
เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรือจางหลิน(2310-2393) หน้า 117- 130.

14. สุภาวดี จันทวานิช. "ถิ่นกำเนิดของชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย" **ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรือจางหลิน(2310-2393).**
หน้า 13- 15.
15. เอก วิสกุล. "การเดินเรือพาณิชย์ในประเทศไทย" **หนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ นาย
ไพบี ศรีภักย์วานิช ฌ วัคฆกฤษฏ์ตรีอาราม วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2492, หน้า 2-5.**
16. เรื่องเดียวกัน หน้า 7-9.
17. พรรณี บัวเล็ก. ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ.2457-2482 : บทเรียนจากความ
รุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. สำนักพิมพ์พันธกิจ, 2545. หน้า 52-56.
18. Wang, Tai Peng. **The Origins of Chinese Kongsis, 2nd pp 6-7.**
19. Trocki, Carl A. **Opium and Empire : Chinese Society in Colonial Singapore 1800-
1900, pp.170-171.**
20. Ibid, pp.57-69.
21. ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล "สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453". วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524,
หน้า 144.
22. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. "อั้งยี่" นิทานโบราณ. สำนักพิมพ์คลังวิทยา กรุงเทพฯ :
2517. หน้า 332-338.
23. เรื่องเดียวกัน.
24. สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์. "ภาษีฝิ่นกับนโยบายด้านการคลังของรัฐบาลไทย". วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
หน้า 102-103 ,172-173.
25. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. "อั้งยี่" นิทานโบราณ. หน้า 332-336.
26. สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์. หน้า 170-171.
27. พรรณี บัวเล็ก. ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ.2457-2482 : บทเรียนจากความ
รุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. หน้า 242-243, 291.
28. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. "อั้งยี่" นิทานโบราณ. หน้า 334-365.

29. เรื่องเดียวกัน.
30. ดู เสถียร ลายลักษณ์ ประชุมกฎหมายประจำศก .
31. ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. “สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453” หน้า.115-117.
32. Cushman, Jennifer Wayne “Fields from the Sea: Chinese Junk Trade with Siam during the Late Eighteenth Century and Early Nineteenth Century”. Phd. History Thesis, Cornell University, 1975. pp.40-41.
33. วราภรณ์ ทินนานนท์. “การค้าสำเภาของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522, หน้า 66, 73.
34. Cushman, Jennifer Wayne. “Fields from the Sea: Chinese Junk Trade with Siam during the Late Eighteenth Century and Early Nineteenth Century”. pp.81-82.
35. ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ (แปล). **เอกสารครอว์ฟอร์ด**. กรมศิลปากร กรุงเทพฯ, 2515. หน้า 111.
36. Cushman, Jennifer Wayne. “Fields from the Sea: Chinese Junk Trade with Siam during the Late Eighteenth Century and Early Nineteenth Century”. pp.137-139.
37. Ibid. pp.88-89.
38. จดหมายเหตุการณ์ที่ 4.จ.ศ.1213/30 จีนสลัดปล้นเมือง.
39. จดหมายเหตุการณ์ที่ 5 รล-กห/35 สารตราเจ้าพระยาอัคมหาเสนาบดีมาถึงพระยาเสนาฯ ขิด ว่าราชการเมืองตะกั่วป่า.
40. จดหมายเหตุการณ์ที่ 5 รล-กห/ 1 สารตราเจ้าพระยาอัคมหาเสนาบดีมาถึงพระยาภูเก็ต.
41. วัลย์วิภา นุชรรัตนพันธุ์. “การเพาะปลูกอ้อยและอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 19”. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526. หน้า 10-20.
42. เรื่องเดียวกัน. หน้า 48-49. และวรรณิ แผลูกอินทร์. “ความสำคัญของการผลิตเพื่อการค้าของเมืองฉะเชิงเทราในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนสนธิสัญญาเบาว์ริง”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2538. หน้า139,169.
43. จดหมายเหตุการณ์ที่ 3 จ.ศ.1210/155 ก สำเนาทำให้การจีนว่าด้วยเรื่องอั้งยี่เมืองฉะเชิงเทรา กำเริบ.
44. เรื่องเดียวกัน.

45. นวลศรี พงษ์ภัทรทัต. “บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ต ระหว่าง พ.ศ. 2396-2475”.
ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, 2543, หน้า 43-52.
46. เรื่องเดียวกัน, หน้า 51-52. และ พรรณี อวนสกุล “กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411-2474. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519, หน้า 162-163.
47. นวลศรี พงษ์ภัทรทัต. “บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ต ระหว่าง พ.ศ. 2396-2475”.
หน้า 43-52.
48. พรรณี อวนสกุล. “กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย
พ.ศ. 2411-2474”. หน้า 170-171.
49. เรื่องเดียวกัน. หน้า 168.
50. พรรณี อวนสกุล. “กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศ
ไทย พ.ศ. 2411-2474. ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543. หน้า 168.
51. นวลศรี พงษ์ภัทรทัต. “บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ต ระหว่าง พ.ศ. 2396-2475”.
หน้า 188.
52. สุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. “สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453”. หน้า 149.
53. ดู สุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล “สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453”. และ
ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหมื่นนครสวรรค์
ศักดิพินิต บรมราชูปถัมภ์ “อั้งยี่” นิทานโบราณ.
54. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหมื่นนครสวรรค์
ศักดิพินิต บรมราชูปถัมภ์ “อั้งยี่” นิทานโบราณ.
55. ถนอม ตระนา “กิจการโรงสีข้าวในที่ราบภาคกลางของประเทศไทย พ.ศ. 2401-2481”.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527, หน้า 35-36.
56. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหมื่นนครสวรรค์
ศักดิพินิต บรมราชูปถัมภ์ “อั้งยี่” นิทานโบราณ.
57. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ รัชกาลที่ 6 น. 25.2/ จินนัตถุคณาน.